

CONCETTA LA MAZZA

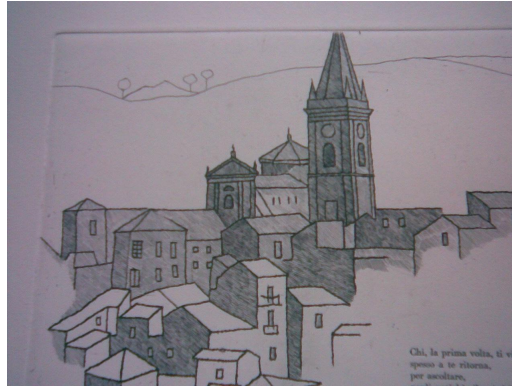
Máis aló do ceo azul

Biografía

Concetta La Mazza naceu en Novara di Sicilia en 1936, filla maior de Domenico La Mazza e Teresa Correnti. En 1950, tras un doloroso período de "encomendación" á súa tía materna, xuntouse aos seus pais en Domodossola, onde aínda reside xunto co seu marido Giuseppe. Ten tres fillos: Armando, Luciano e Daniela. Recentemente o desexo esmagador de lembrar a súa infancia en Novara colouse na súa mente e aquí nace este diario íntimo, persoal, pero cheo de anécdotas e referencias ao entorno daquela época: a vila, o campo, a xente, os hábitos, tradicións daquel territorio nos anos escuros da Segunda Guerra Mundial.

A enerxía primordial da escritura

A pequena Concetta é encomendada aos seus tíos e obrigada contra a súa vontade a vivir en Castrangia nunha cabana lonxe do pobo e dos seus compañeiros. Así percorre o seu Vía Crucis persoal en soidade nos duros anos da guerra entre a fame, o descoñecemento da época, as supersticións e os malos tratos. Despois da guerra a inevitable emigración e o naturalmente difícil inicio cara ao norte.

Todo isto cóntase a través da mirada dunha nena que revisa na súa memoria as fases do seu crecemento e que, con sorprendente frescura e un sutil fío de ironía, dános o pracer de ler -por fin- unha historia emblemática da nosa comunidade familiar, capaz de conmovernos profundamente e que nos pertence a cada un de nós.

Nesta novela curta de Concetta La Mazza, a escritura subverte toda regra e volve ás orixes, libre de calquera esquematismo formal, impulsada por unha arcana vitalidade interna, convértese nun río embravecido que todo o abafa, é a chuvia torrencial da alma.

As figuras dos tíos, Antonia e Michele, son memorables, así como a imaxe de Novara segue sendo inesquecible, tan xenerosa, envolvente e doce como dura e dura.

Finalmente, a difícil transición á adolescencia cando acontece o irreparable, pero a pequena Concetta non cede ante o trágico destino, grazas á súa valentía e á súa inquebrantable esperanza no futuro, grazas aos seus ollos que puideron mirar... máis aló do ceo. azul!

NINO BELVEDERE

"Para min comezou o calvario. Probablemente fose un día de calor, comezou o verán de 1938, tiña dous anos e veu buscarme miña tía. Nun bolso de tea puxo unha blusa e dous pares de bragas, logo sen saber todo o que saín da miña casa. Era tan pequeno que non podía darme conta de que ese día comezaría o meu Vía Crucis".

Máis aló do ceo azul

Capítulo primeiro - A casa do pai

Agora é unha vella ruína deshabitada, sufocada polas teas de araña e roída polas polillas pero, hai moito tempo, en Novara, cidade situada baixo unha maxestosa fortaleza das montañas de Messina, nunha rúa do barrio de Engia había unha casa preto. a fonte. A porta de entrada daba a unha escaleira interior que daba ao primeiro andar onde había un pequeno cuarto cunha táboa de madeira: era o dormitorio. Subiches e alí estaba a cociña, se lle podías chamar así. Nunha esquina había unha lousa de pedra na que se prendía o lume e un trípode de ferro que se utilizaba para colocar a pota da pasta. Diante, colgado da parede, negro coma o breo, unha pa de madeira, dúas peneiras, unha pequena

e outra grande, o forno para cocer o pan, ao lado un cofre medio podre, unha mesa, dous furrizzi e uns raquítricos. cadeira. Finalmente había unha habitación, cun pequeno balcón que daba á rúa, onde apenas había sitio para unha cama individual. Ese burato era o reino no que vivía o avó, que quedou viúvo en 1934. Debaixo das escaleiras creouse unha letrina de pedra con tapa de madeira. Como non había sumidoiros, este último debeu servir para reducir o fedor que se desprendía. Naturalmente a casa non tiña auga corrente nin luz, comodidades que nin os baróns tiñan naqueles tempos. Ao seu carón había unha cancela de madeira que daba á granxa onde estaban pousadas as galiñas na madeira.

Neste recuncho, fóra do mundo, a miña nai, que era costureira, vivía xunto co meu avó, dous irmáns e unha irmá, todos maiores ca ela, estaban casados e tamén vivían en Novara. Miña nai era loira, delgada, de complexión moi fráxil, tiña trazos moi delicados e o que máis se notaba no seu rostro, branco coma o leite, eran dous grandes ollos azuis, case sempre asustados e tristes. Quizais a morte repentina da súa nai, cando tiña vinte e catro anos, foi a causa da súa fraxilidade física e moral.

Poucos anos despois da morte da miña avoa, miña nai, grazas á intervención dunha das súas mulleres, coñeceu ao seu Príncipe Azul. Meu pai pertencía a unha familia fidalga de Badiavecchia, que rexentaba unha taberna con estanco e víveres. Era unha familia de traballadores duros, e o meu pai era, a todas luces, un home moi guapo, alto, escuro, seguro de si mesmo e emprendedor. Vivía nunha aldea afastada da vila: podía chegar a pé, a bo ritmo, en media hora. O seu pai levaba carbón. A nai era unha muller dinámica, pola mañá ía a Novara coa mula a mercar a mercadoría que se abastecía na tenda: tabaco, sal e comestibles. Sempre vestía elegante cun gran chal

negro ao pescozo, e mesmo compraba o xornal para manter informados aos seus clientes. Era a única tenda da aldea e nesa casa non faltaba o benestar, aínda que había oito bocas que alimentar.

A última hora da noite axudou ostentosamente aos clientes agora borrachos -e á súa carteira- diluíndo o viño con refresco de cores. Como os nenos non sempre herdán o traballo dos pais, meu pai aprendera o oficio de zapateiro. Despois dun noivado que durou uns meses, o meu pai e a miña nai, unha vez casados, foron facer o niño de amor á casa próxima á fonte do barrio de Engia. Exactamente nove meses despois cheguei a este mundo e, segundo un sagrado costume do sur, tomei o nome da miña avoa paterna, Concetta. A pesar da miña tenra idade tiña a pel escura e engurrada, sempre choraba. Como non tiñamos berce, o meu avó viuse obrigado a berceme nos seus brazos todo o día, e pola noite durmía na cama grande co meu pai e nai. Segundo todos, era moi feo e insoportable. Uns meses despois, vendo que o traballo escaseaba no país, o meu pai decidiu ir traballar a Cerdeña. Cando marchou para a outra illa deixou a súa nai co bebé chorando e outra criatura dándolle patadas no ventre.

Cando tiña vinte meses naceu a miña irmá Rosa. O nome era da súa avoa materna. A diferenza de Concetta, Rosa -de novo segundo a miña nai- era fermosa, de complexión branca e rosa, o pelo castaño enmarcaba un rostro harmonioso embellecido con dous fermosos ollos azuis: unha flor, coma o seu nome! Tanto é así que cando miña nai foi á fonte a buscar auga con Rosa nos brazos, as súas amigas preguntáronlle como era posible dar a luz dúas fillas completamente diferentes. - Quen está aquí, Rusina, si, es biliaca, pero a outra... - Esta, Rosina, é preciosa, pero a outra... dixeron os amigos cunha mueca dos beizos.

Mentres, nesta situación seguía inqueda, coma se sentise a premonición do meu calvario, que, grazas a Deus, se soportou, aínda que non con resignación.

Para contar o resto da historia, primeiro, teño que presentarvos a miña tía Antonia, en fin, zì 'Ntuoia. Era a irmá maior da miña nai, había dezasete anos de diferenza entre as dúas. Era unha muller baixa e regordeta, co cabelo sucio que lle caía nos ollos. O seu rostro descoidado parecía máis vello que el e na súa ollada baleira só había tanta humillación. Con vinte anos, naquela idade de casar, casou co seu curmán, que acababa de volver do traballo no túnel de Sempione, que quedara viúvo e tiña un fillo de tres anos. Este home, o meu tío Michele, o tío Micheri, era un home baixo e semellaba a copia plebeia do rei Vittorio Emanuele III, vivía nunha casa que posuía nunha rúa moi característica da vila con chanzos de case dous metros de ancho. Era unha casa preciosa. Na planta baixa estaba a carpintería cun gran mostrador central con tornillo de banco, dous armarios de parede onde gardaba escofinas, cinceles, garras, gubias e barrenas, un torno para redondear os pés das mesas que construía, unha moa que servía para afiar planos e aspas, unha cociña de leña cun cazo para licuar a cola, táboas apiladas por todas partes, unhas serras pegadas á parede, algúns amuletos da sorte como ferraduras, cornos de cabra e peles de tartaruga, en definitiva, unha das eses lugares que agora só pertencen ao mundo das lembranzas.

Unha escaleira de madeira conducía ao primeiro andar, onde había dúas estancias amplas con baldosas cerámicas, un luxo naqueles tempos, un aparador feito por meu tío, un sofá, unha mesa e unhas cadeiras tecidas con rafia, unha especie de corda vexetal. Desde o pequeno balcón que daba á rúa a mediados de agosto, cando a procesión da Asunción ascendía cara á Abadía,

podíase tocar coa man a cabeza coroada da Virxe. Desde o segundo andar, porén, podíase ver a Rocca Salvatesta e diante, por unha fenda entre as casas, podíase admirar a espléndida paisaxe das montañas que pouco a pouco se estendía máis alá, máis alá do ceo azul, ata chegar ao mar onde, sobre todo, nos días frescos de primavera nos que non había néboa, podíase ver Vulcano ao bordo do horizonte e despois Lipari, Stromboli e todas as outras illas: un espectáculo natural, unha postal multicolor brillante.

Outra escaleira subía ao primeiro andar, onde estaban a cociña e o dormitorio, o primeiro moi amplo estaba equipado cun forno de leña para o pan e un fogón de carbón de ferro fundido para cociñar. Era sen dúbida unha casa preciosa, ademais das molestias da cociña sen pía con sumidoiro para realizar as tarefas domésticas máis imprescindibles. Daquela algunhas comodidades aínda eran inconcibibles. De feito, a auga tíñase da fonte pública nunha tolva de zinc para despois levar ao segundo andar onde se vertía nunha gran pía de terracota para lavar a louza. Dado que non había sumidoiros na pía, a auga da pía volvíase á planta baixa e tírase ao inodoro. Para unha muller era un traballo moi cansado. A condición servil e humillante, ao límite de toda resistencia humana, alcanzou o seu punto álxido á hora da cea cando a tía Antonia, por respecto ao seu home, tivo que comer do mesmo prato no que comera antes, e, se cadra, o afillado. repetín o mesmo, pero non teño un recordo claro disto.

O tío Michele era un home sombrío e malhumorado, tan traballador como parvo, tiña un mazo de arenisca en vez de corazón. Nunca vin un brillo de tenrura ou compaixón cara aos demais nos seus ollos. Tiña a súa tía na casa para coidar do seu fillo, tiña que prepararlle a comida, facer de criada e dicir sempre si, si, si. Nin sequera podía mirar para o balcón, senón habería

problemas, mentres que case todas as noites despois do traballo ía á taberna cos seus amigos a beber.

Voltou a casa cambaleante, enchoupado de suor e cun alento tan fedorento que era imposible estar preto del. En cambio, a miña tía, á luz do aceite, esperouno ata altas horas da noite sen comer. Cando o rei pequeno volvía -moitas veces nin sequera tiña forzas para subir as escaleiras-, exhausto, abandonaba no banco de traballo poeirento e quedaba alí toda a noite para serenar. A tía Antonia, a pesar de todo, cubriuno cun abrigo e sentou con agarimo ao seu carón para velar por el ata a mañá. Así pasaron os anos e, a cambio de tanta devoción, non puido nin ir visitar aos seus familiares para evitar escenas. El, celoso, mesquiño e dominador, foi mercarlle o fío de zurcir, peites, pinzas para o pelo e outras cousas, para evitar que saíse da casa. Cando foron convidados a unha voda, o tío Michele non volveu a casa ata o último momento e a tía Antonia non puido ir soa ata que os familiares conseguiron rastrexar ao seu marido. De cando en vez conseguían convencelo, outras veces chegaba a tempo pero despois, no medio da festa, desapareceu e a tía Antonia, decepcionada e arrepentida, volveu á casa toda abatida. Co paso do tempo, foi acumulando amargura e tristeza, incapaz de desahogarse con ninguén porque estaba illada, e era presa de atroces dores de cabeza e de dentes que a torturaban durante semanas e semanas.

Un día un veciño, moi bo e piadoso, chamou ao tío Michele e reprochoulle todos os malos tratos que lle fixo sufrir á súa muller: - Debería ter vergoña - berroulle - de facer sufrir así a unha muller... Antonia precisa colle un pouco de aire, non hai que segregala na casa, debería saír, ir a misa, ir aos familiares, como todos os cristiáns. Sobre todo, ten que ir a dar un paseo, só así lle desaparecerá a dor de cabeza... - a veciña fixo unha pequena

pausa, logo continuou dicindo: - a menos dunha hora de aquí, camiñando por unha mula, ter un terreo e unha casiña moi modesta cunha cociña baixo o tellado e outra habitación lixeiramente húmida que pode ser utilizada como dormitorio no verán. Nesta terra hai plantas de abeleira, figos, mandarinas, nísperos, uvas, zizzole, mazás, peras, oliveiras, en fin, todo bo de Deus.

Como sabedes, despois da morte do meu irmán, teño que coidar da miña tía e xa non podo ocuparme do campo, por iso pensei en vendelo. Por que non o compras? Deste xeito a túa muller tería a oportunidade de respirar bo aire... Inicialmente o tío Michele dubidou pero despois foi visitalo e tamén se convenceu de compralo. En pouco tempo asinouse o contrato e a propiedade pasou a ser súa. Así, o parecido de Vittorio Emanuele III, cada vez máis sagaz e traizoeiro, propúxolle á tía Antonia: - aprenderás a coller figos e deixalos secar. Cando teñas que lavar a roupa baixarás ao río e conseguirás a auga necesaria para beber e cociñar facendo un burato na area para depurala.- poderíamos retirarnos a vivir no campo: traballarei de carpinteiro para as familias que viven nas aldeas próximas de San Basilio, Vallancazza, Badiavecchia e Piano Vigna. Será incómodo no inverno cando o río se inche de auga pero superarei este obstáculo. Ti, en cambio, poderás gozar do rural. Coa mirada baixa, a tía Antonia, unha vez máis, fixo o que lle mandaron: - Cuomu tu voi, eu fazzu.- Como queiras, fareino, respondeu obediente a pobre rapaza.

Capítulo dous - Fóra deste mundo

A principios da primavera de 1936, a pobre rapaza e o seu tío Micheri trasládanse a Castrangia, no campo, preto do leito do regato. Nas distintas aldeas de Badiavecchia, San Basilio e Vallancazza correu a voz de que aínda estaba dispoñible e a xente chamouno para traballar. Naqueles tempos existía o costume, aínda que hoxe poida parecer estraño, de que cando necesitaban unha mesa, unha fiestra, unha porta ou un armario, chamaban ao carpinteiro e hospedaban na súa casa: improvisábanlle un banco de traballo e puxeron a disposición a madeira necesaria. O tío Michele trouxo as ferramentas e quedou no lugar ata que rematou o traballo.

Chamáronlle para cortar unha árbore e deixaron secar un par de anos. O tronco da árbore foi entón montado nunha parede. O carpinteiro sostivo a serra por riba e un axudante abaixo: "Serra serra mastro dascio che dumè fagimmo a cascia".

O tronco da árbore estaba montado nunha parede. Cunha serra enorme conseguiron as táboas e con estas construíron fiestras, camas e armarios. Para facer este traballo ergueuse ás 4 e marchou coa mochila e as agullas. Cando chegou á súa casa, os clientes ofrecéronlle leite fresco con cebola e un anaco de pan.

Ao mediodía un prato de pasta e un anaco de queixo. Ao anoitecer deixou de traballar e déronlle un pan caseiro como primeiro depósito antes de pagar a factura o domingo en Novara.

Pasaron uns anos e o fillo, Turillu, crecera e entendera de primeira man que non pensaba, por nada do mundo, pasar o resto da súa vida illado no campo. Aprendera o oficio do seu pai pero quería especializarse e converterse en ebanista. Conseguiu convencer ao seu pai para que o enviase a unha cidade na que existía a posibilidade de aprender esa arte. Trasládouse a Catania e despois de dous anos de aprendizaxe púxose moi ben, sentíase preparado para ese traballo, e dende os dezanove anos pensou que lle chegara o momento de formar unha familia propia. Había anos que coñecía á filla dun pastor e decidiu casar pero foi contra o desexo do seu tío Micheri que quixera que o seu fillo casase cunha muller da súa caste. Naqueles tempos, increíble, pero era así: para un artesán casar coa filla dun pastor era un gran motivo de deshonra. De súpeto estalou un gran conflito entre pai e fillo que empuxou a Turillu a separarse definitivamente do seu pai e da súa madrastra. Coa súa nova familia deixou a cidade e trasladouse a Como onde fixo fortuna co seu traballo.

Os tíos non tiveron fillos, polo que, coa marcha de Turillu, quedaron definitivamente sós. A persoa que máis sufriu este illamento foi a tía Antonia que pasaba os días enteiros conversando cos paxaros, moscas e mosquitos que zumbaban ao seu redor. Naquela cova do campo non tivo ocasión de falar con ninguén. Só con motivo de festivos importantes como o Nadal, a Semana Santa ou a festa da Virxe Assunta a mediados de agosto puido ir á cidade para visitar a miña nai. Nunha destas visitas, despois de queixarse durante moito tempo do seu estado, propúxolle á súa irmá: - Querida Teresa, notei que tes

moito que preocuparte con dúas nenas, encomendame a Concetta para que sexas. máis libre para dedicarte ao pequeno. Levareina ao campo onde o aire sexa mellor e fareino ben - A miña nai inicialmente non estaba segura pero despois, como sempre, dado o seu carácter facilmente condicionado, tras a insistente insistencia da súa irmá aceptou.

Para min comezou o calvario. Probablemente fose un día de calor, comezou o verán de 1938, tiña dous anos e veu buscarme miña tía. Nun bolso de tea puxen unha blusa, dous pares de bragas e sen saber todo saín da miña casa. Era tan pequeno que non me daba conta de que ese día comezaría o meu Vía Crucis. Seguimos o camiño de mulas ata que pasada media hora ou quizais máis chegamos a este solitario lugar co nome pouco tranquilizador de Castrangia (Cassandra!) case como para prever a desgraza, en fin o nome xa era todo un plan, aínda que Non podía darme conta naquel momento. O marido recibíame ben nun principio, a tía de cando en vez comprábame uns doces para gañarme o meu gusto e cando me acompañaba a Novara a visitar a miña nai sempre me dicía insistentemente que non debía volver a casa pero era mellor medrar con ela que estaba soa e que sería a miña nai. Non podía facer outra cousa que obedecer.

Mentres tanto, meu pai volveu de Cerdeña, quedou só unha semana, suficiente para que a miña nai quedara embarazada, e marchou de novo. Era 1939 e ao ano seguinte naceu Antonietta. Aínda recordo vagamente que a miña tía Antonia levoume a Novara para ver a miña nai e vin a miña irmá por primeira vez. Quería quedarme na casa para abrazar á pequena Antonietta pero a miña tía, cada vez máis controlada da miña vida, tan ríxida coma un soldado, díxome: - Turnemmu na casa, vouche facer unha bonita causa - (Vamos a casa), fareino un boneco

bonito).

Cando chegamos á chabola puxo nos meus brazos unha "causitta" rechea de ollos pintados de vermello e terroríficos. Eu teño medo. Era un período no que choraba sempre porque quería volver a Novara co meu avó e nai pero non había forma de convencer ao tío Antonia: o seu corazón estaba petrificado e xordo a todas as miñas queixas. Nos tres primeiros anos pasamos moito tempo na casa rural de Castrangia, onde non había nin unha alma viva, só poucas veces se vía aos veraneantes nas casas espalladas.

Os domingos íamos á aldea e visitaba a miña nai, as miñas irmás pequenas e o meu avó materno. O avó era un home simpático con bigote. Levaba consigo unha caixa de rapé que de vez en cando cheiraba. No inverno levábame debaixo da capa e levábame á praza a mercar uns doces e a degustar o viño na taberna "Sciancaditta" situada enriba do hospital. Pola noite volvemos a Castrangia.

Algunhas noites o meu tío ía aos ensaios da banda, onde tocaba o trombón, despois paraba a beber na taberna e volvía animado ao campo. A 500 metros de Castrangia comezou a chamar "Concettina, 'ntoia...". Mentres tanto, na casa, a tía tiña preparada a pota de barro para quentar a auga no trípode. A metade da cocción botoulle unha cunca de auga fervendo, quizais para botar o viño. Nunha pota de ferro a miña tía preparou a cebola cos tomates para condimentar a pasta. A cebola estaba pouco cocida e fíxome vomitar. "Come, senón collerei a correa e dou os corpos...".

Daquela unha muller de orixe veneciana era a partera de San Basilio. Cando o río estaba en inundación no inverno, o tío Michele levouna ao ombreiro (a ciancalea) para facer as

compras na farmacia de Novara. Parou na casa e díxolle "Antonia, dálle un chal, que vai frío". Pobre tía, non sei se entendeu que era a amante de Michele.

Agora tiña cinco anos, illado no campo, sen falar con ninguén me convertera coma un animal salvaxe. Daba vergoña de todos. Cando fomos a Novara escondeime porque tiña medo á xente. Os veciños decatáronse desta transformación e así aconselláronlles aos meus tíos que me mandasen á escola infantil. Menos mal que os tíos estaban convencidos. Así que unha mañá a miña tía mandou ao meu tío Michele comprarme un biscoito e poñelo no cesto branco de palla que me regalara a miña avoa paterna. Xunto co biscoito puxo un ovo fresco. Acompañoume ata o viveiro situado preto da abadía da aldea. Cando a monxa abriu a porta para recibirme, púxenme a berrar. Por medo tirei o cesto ao chan, o ovo esnaquizou e deixou terra por todo o chan. A miña tía castigoume dándome unhas palmadas e levoume de volta á casa. Así que o meu primeiro día de xardín de infancia tamén se converteu no último.

Acontecía, dende os catro anos, que o meu tío dicía: - Concettina, vai a Novara e tómame uns carmieri (tranquilizantes) para a dor de cabeza. Corría pola mula coma un furón, pasaba polo barrio do Greco, paraba ás veces na fonte para saciar a sede e chegaba á farmacia "du Surcittu". El, o farmacéutico, quedou abraiado e díxolles aos seus amigos que en pouco tempo ía ir e vir de Novara coma un raio. Aos cinco anos leváronme a Barcelona uns parentes afastados. Alí vin e escoitei con gran sorpresa por primeira vez... a radio! Tamén fomos a unha tenda para mercar un anaco de pano cor chícharo. O vendedor propuxo: - Mercar tamén o sombreiro e o pano branco. Ao final quedaron convencidos e a dependenta deu dous anacos gratis de raso azul brillante e celeste. Ao día seguinte levámoslle

as teas á miña nai que fixo a roupa en poucos días. Os domingos sentíame as fillas dos marqueses e dos baróns de Novara.

No inverno de 1941, en plena guerra, meu pai, rematado o seu traballo en Cerdeña, decidiu cun amigo seu buscar fortuna nunha cidade do norte e vivir retomando o seu antigo traballo de zapateiro. Había no aire a sensación de que miña nai quería unirse ao meu pai e iso perturbábame, tanto que un día me arrastrei por debaixo da súa cama, espirín e observei os dous grans de arroz, futuros pezones con costras porque a miña tía nunca me lavou. Quitáronmelas violentamente. Lembro que vin sangue porque me ferira. Volteime a poñer a camisa de lona que facía falta día e noite, despois o vestido, e ninguén se decatou.

Antes de marchar, a nai intentou saír da casa do avó en orde, xa que o pobre quedou só. Pensou en instalar luces eléctricas, daquela prerrogativa dos señores. Anteriormente, "u lusu" usábase con aceite. O tío Michele molestou isto: uns días despois chamou á súa vez ao electricista e fíxolle instalar tamén a luz na súa casa, así que cando fun á aldea tamén gocei dun pouco de luz nas empinadas escaleiras de madeira. Cando tiña que ir ao baño (a latrea), basicamente un simple burato que estaba na planta baixa detrás do seu laboratorio, sempre había cadaleitos amontoados ao seu carón, que facía o meu tío para estar listos en caso de solicitar.

Na mañá do 1 de marzo de 1942, vestido de raso azul con mangas celeste, xunto co meu tío e avó Tore, acompañei á miña nai e ás miñas irmás pequenas á oficina de correos da Piazza di San Sebastiano, é dicir, si, ao autobús, que os levaría á estación de ferrocarril de Vigliatore. A súa irmá Rosa, de 4 anos, non quería subir e o seu tío, para convencela, díxolle: - se non subes enfermarás - (boiteche un peido dous veces).

Eu, o maior, influenciado pola miña tía, non marchei e quedeime en Novara. Non podía parar de chorar. Busquei consolo nos brazos do meu avó. El tamén quedou só e ese día quedei con el para facerlle compañía. Despois duns vinte días chegou a primeira carta da nai contando o éxito da viaxe. Papá atoparalle un apartamento acolledor con auga na casa e unha cociña de gas, algo novo para ela. Continuando coa historia, ao día seguinte de chegar chamou a unha perruqueira á casa para que lle fixera un corte de pelo de moda. Na aldea case todas as mulleres levaban o seu longo cabelo cun tupé. En resumo, a miña nai estaba feliz e satisfeita por primeira vez na súa vida. Ao final da historia recomendoume a súa tía. Seguramente non imaxinaba o meu sufrimento en Castrangia.

Ao día seguinte de marchar, a tía Antonia levoume de volta ao campo e díxome ao seu home que me comprase o libro de primeiro para que me ensinase a escribir para que eu puidese cursar o segundo de outubro en lugar do primeiro. Pobre de min: xa non podía xogar, pero tiven que pasar o tempo escribindo poxas e números. De cando en vez a mestra pasaba por Castrangia de volta de San Basilio onde daba clases. Chamábase María, era filla dun capitán que coñecía a súa tía. El ofreceulle un vaso de auga. Mentres tanto ensináballe o caderno e ela acariñaba. Sacou un lapis vermello da bolsa e escribiu "ben feito". Que alegría, que felicidade verme eloxiado, que é extraordinario para min. Cada día volvíame máis melancólica, pedíalles que me levasen aos meus tíos e avós, pero miña tía dicía que non era necesario.

Tiña medo de que lles contara como me trataban e me alimentaban. De feito, a comida non era suficiente para unha nena que tiña que medrar e desenvolverse: pola mañá dábanme un anaco de pan duro con queixo, ao mediodía unha ensalada

de tomates e dúas olivas. Pola noite, cando estaba alí o seu home, a tía Antonia cociñaba unhas pastas cunha salsa improvisada a base de cebola crúa. E se non o comía correba o risco de recibir moitas malleiras. Por variedade, algunhas noites cociñaba pasta e xudías ou unha especie de polenta branda e suave. Só en Nadal, Aninovo, Entroido e Semana Santa mataban unha galiña ou un coello. En xaneiro mataron un porco do que facían salchido picante e manteca de porco, pero había que consumilos pinga a pinga, se non non serían suficientes para todo o ano. De cando en vez os domingos o meu tío compraba callos sucios que, aínda agora, só de pensalo dáme noxo, ou intestinos enrolados nunha rama de perexil, as vieiras, que logo se fritiban. Todos eran comidas baratas porque, segundo eles, non debíamos despilfarrar coma os nosos avós e repetíanme: - Xa ves, sempre teñen cazolas cheas de chourizos e de baco, comen e beben. Hai que estar lonxe desa xente -dixeron-. Os meus tíos temían que outros parentes me convencesen para que insistise en unirme á miña nai e ao meu pai no continente. Esforzábanse tanto en facerme odiar que ás veces, cando os coñecía, poñíame as mans sobre os ollos para non velos.

Chegara setembro e tiven que facer as probas de acceso a segundo curso. Os meus tíos leváronme á aldea, consultaron ao conserxe para que me vixiara, ao profesor que tería en segundo de primaria e ao profesor do tribunal. Todos trouxeron ovos como agasallo para asegurar a miña promoción. Nunca tivera contacto con esa xente, a aula tiña varias mesas de madeira de dúas prazas con tinteiros. Comigo había outras rapazas facendo exames de recuperación. Fixéronme resolver problemas de suma e resta no encerado. Tanto os tinteiros como o encerado eran completamente novos para min. Temblaba coma unha folla

de medo e de vergoña, non sabía resolver as operacións, porque a tía Antonia só me ensinara a escribir os números do un ao dez. Despois pedíronme que escribise unha frase, unha pequena reflexión no caderno, pero non sabía por onde comezar. Unha vez rematadas esas leas, o conserxe levoume a casa. A tía preguntoulle como foi a proba e o conserxe respondeulle que non saíra moi ben, pero que o xuízo final era dos profesores.

Sorprendentemente, o resultado foi positivo e admitíronme na segunda clase: estaba preparado para ir ao colexio, pero xurdiu o problema do mandil. O tío Michele fora á tenda o día anterior e comprou un resto de tea negra. A tía Antonia fíxome o uniforme nun día. Necesitábanse máis cartos para mercar o cartafol. Os meus tíos tiñan cartos pero estaban obsesionados con aforrar así que el, o avaro, fixo o posible e fíxome un cartafol de contrachapado cun clip de fiestra. Nin sequera me compraron un bolígrafo. O meu tío construíu un cunha fina peza de madeira cunha punta pegada ao extremo. Non puideron substituír os dous cadernos e o lapis e tiveron que compralos. O 1 de outubro de 1942 a miña tía acompañoume á escola. Primeiro foi ao podestá para pedirlle unha partida de nacemento que a escola esixía porque estaba fóra de clase. A profe estaba chea de bondade e recibíame con agarimo, pero eu tiña medo a ela, quizais porque en lugar do brazo dereito tiña unha prótese de goma por un accidente ocorrido de nena na fábrica de pasta do seu pai. Asignáronme un asento nas primeiras filas. Os meus novos compañeiros, que non me viran o ano anterior, intrigados pola miña presenza, murmuraban entre eles: - Por que isto provoca sicca-sicca? - (Quen é esta nena delgada?). Estaba moi intimidado e avergoñado, non podía abrir a boca e nin sequera respondía ás preguntas que me facía a mestra con cariño.

Eu era un neno salvaxe e non tiven a coraxe de pedir que saíse

a orixinar, e unha vez fixeime. Entón, cando cheguei á casa, a miña tía deume unha malleira porque tiña que lavarme o vestido que non se secaba a tempo para o día seguinte. Pasaron os días e cada vez volveu pasar o mesmo. A profe, que se decatou diso a mediados do día, mandábame ao baño, pero ás veces esquecíaa e eu volvía a levarme. Os meus compañeiros non me fixeron caso e evitáronme coma se estivese atormentado pola praga e nin sequera tentasen facer amizade comigo.

Coñecéronse porque se coñecían na aldea, mentres eu tiven que andar case unha hora para chegar á casa do campo e, polo tanto, non tiña oportunidade de facerme amigo deles. Os tíos só viñan á cidade os domingos para atoparse cos amigos e pasar unhas horas felices con eles diante dunha botella de viño. Pero a maioría das veces a tía quedaba na casa para recibir ordes de traballo para o seu marido. Con seis anos camiñei pola longa mula de subida. A metade de camiño pareime a coller un cacho de violetas rodeadas de follas para ofrecerlle ao profesor.

Cheguei á escola esgotado. Pasado o mediodía volví ao campo acompañado do enxordecedor chío das cigarras e dun sol abrasador, sen atopar nunca alma viva.

Encerreime naquela cabana e quedei só para fantasear comigo mesmo nese ambiente menos que sereno coa miña tía cada vez máis estrita comigo. O tío, unha vez rematado o traballo, paraba case sempre na taberna e volvía a casa a altas horas da noite, sempre bébedo. Ás veces, máis borracho do habitual, perdíase e non volvía á casa. A súa tía e uns veciños foron buscalo no medio da noite polo regueiro coa luz dos farois. Cando o atoparon derrubado no chan convenceróno para que fose para a casa.

Mentres tanto, non podía facer nada bo na escola. Ao final do primeiro trimestre a mestra repartiu os boletíns, despois coa

insignia fascista e, por desgraza, con todas as materias insuficientes: o meu boletín era o máis pobre da clase. Para animar á miña tía díxenlle que os demais boletíns de notas tamén eran coma os meus e a miña tía case levaba o anzuelo. Así que día tras día ía collendo valor pola miña conta e na clase intentei facer amizade con algúns compañeiros. Quería achegarme a eles, pero excluíronme das súas conversas, quizais porque aos seus ollos era unha pobre campesiña.

Capítulo tres - Xogos na area

Nos anos de soidade en Castrangia, o tempo nunca pasaba porque o único que se podía facer era escoitar durante todo o día o chío dos paxaros e no verán o enxordecedor chío das cigarras, cando o siroco entraba do mar. polo camiño en zigzag do regueiro e prendeu lume ao val. Os animais do campo eran os meus amigos. Así que pasei o tempo fantaseando. Construín un mundo propio partindo das figuras que se me aparecían no fondo do ceo ou entre as pólas das árbores: animais salvaxes que falaban, cabaleiros que aliñaba no bordo da Rocha Salvacabezas e despois co meu poderes máxicos fíxoos caer, víraos destruídos polo medo. Entón transformei a Rocha nun dragón que de súpeto se despregou da montaña e, voando alto, espallou o terror por todo o campo. Transformei as nubes, que se converteron en barcos voadores e viaxei polo ceo pensando en ir máis alá do mar lonxano, onde me agardaban miña nai e as miñas irmás. Cangrexos que saían da auga do regato e se inchaban ata transformarse en animais xigantescos que mesmo arrincaban as plantas mentres avanzaban no regato.

Ás veces recordaba a cara desagradable da miña tía Antonia. Ela non me quería, non me quería e eu a odiaba: miña nai encomendárame á súa irmá pero tamén me prometera que algún día viría buscarme: por iso me trepaba moitas veces ás árbores, a miña nai me encomendou á súa irmá. escaneou o horizonte, esperando vela chegar a lombos dun cabalo branco co meu pai. Nas aldeas próximas de San Basilio e Vallancazza os homes saíran todos. Só quedaban mulleres, nenos e algúns vellos. Eran aldeas silenciosas que a vida apenas tocaba. O tempo parara e a xente cría que todo cambiaría, que algún día, unha vez rematada a guerra, a civilización faría a súa entrada triunfal nese enxame de casas espaxadas, mortas e tremelantes. Gustaríame ter amigos, saber que non estaba só e abandonado, poder ser protexido, saber que me podía refuxiar nas casas de tal ou cal. Nin sequera tiña dereito a dicir que estaba sen familia, que meus pais estaban lonxe na beira oposta do mar, máis aló dese azul infinito, que entre eu e eles había coma unha montaña alta e infranqueable. En cambio vinme obrigado a vivir coa miña tía que me maltratava. Cando pensei niso e a vin aparecer, irritoume con aquela voz estridente e brutal. Unha voz feita para berrar, berrar, insultar e insultar.

Mesmo os animais tiñan medo da súa voz. Só co seu home baixou a crista e o volume da súa voz cambiou por completo, transformándose no balido dunha ovella. A miña tía pensaba que unha nena non é capaz de entender o que pasa ao seu redor. Non só o entendín todo, senón que, ademais, non quedei calado nin pasivo. Foi unha batalla constante. Unha loita sen fin e esgotadora. De cando en vez pensaba no futuro: ela era vella e indefensa, eu era nova e forte, pero a pesar de todo non a tería tratado mal, non formaba parte da miña natureza.

Ás veces achegábame ao río onde atopaba xente que ía lavar a

roupa, a lavar, é dicir, lavaban as sabas e as mantas, primeiro mollando todo na cinza. Ou cando, pasado o período de esquila, viñan a lavar a la de ovella e a secaban ao sol para branqueala e despois usaban para rechear os colchóns das camas. Fun recoller as folerpas que quedaban entre as pedras da ribeira e vestin con elas a miña boneca de trapo. Cando non sabía que facer, púxenme a erguer as pedras da beira do regato na procura dos lagostinos, engancheinos con habilidade cos dedos por riba da cabeza, para evitar que as garras me pinchasen os dedos. Leveinos para casa e pola noite cando a miña tía prendía o lume asábaas e comíaas: para min era unha cea especial. Ás veces, en lugar de cangrexos, en canto se erguía a pedra, pequenas ras aterrorizadas disparaban cara arriba cun salto vertical, facéndome saltar de medo. Pensei que eran os meus compañeiros de xogo e ás veces ata me arrepentía de ter que marchar, deixándoos sós na escuridade toda a noite. Cando tiña que volver á casa pola noite chamei en voz alta ao tío Michele, aproveitando o eco que se creaba no val. Ás veces no verán cando había a familia Scardino residindo nunha casa máis arriba do val, ía visitalos. Toquei con Mimma que era a máis nova dos irmáns.

Goofy adoitaba construír cadeiras e mesas para as bonecas. Que bonito foi pasar unhas horas en compañía. Pola mañá chamáronme cando ían ao outro lado do río buscar leite. Tiñan o cubo que encher, "Concettina" contentouse con velo muxilo. A dona das vacas, Micca a Cappellea, apiadouse de min e ofreceume medio vaso. Na casa da miña tía víamos leite dúas veces ao ano: cando facía galletas e en Semana Santa cando preparaba pombas co ovo de anel de cores. Cando o leite ferveu desnatado ata o último anaco. No cuarto da casa de campo estaba a cama do tío, se podía chamar cama, coas táboas

colocadas sobre dous caballetes de ferro con colchón de palla, xa que deixaran o de crin en Novara. Tiven que durmir nun colchón de palla con só unha manta militar vella enriba, graxa e deshilachada. Deiteime cunha camisa de lona que levaba ata de día sen bragas. Non é posible describir o frío que sufría todas as noites. Cando chovía había que colocar recipientes para recoller a auga que penetraba polo tellado. Se necesitaba orinar pola noite, tiña que saír da casa e facelo preto do paso. Se non me decatara, por que soñaba, e facíao no colchón de palla, pola mañá tamén levaba moitas batidas. A tía Antonia tamén foi durmir coa mesma camisa que usaba durante o día, mentres o tío Michele se enroscaba como fixera a súa nai.

A cerimonia de durmir desenvolvíase segundo o ritual habitual: primeiro fun para a cama, despois era a quenda da tía, despois o tío quitábase o pantalón e a roupa interior de lona a raias. Coa camisa bastante frouxa que levaba durante o día foi cara á cama e apagou a lámpada de aceite colocada nunha mesa contra a parede. Eu, que era traviesa, finxei non mirar e asomei igualmente: cando se inclinou para apagar a chama vin a súa silueta proxectada na parede, coma unha sombra chinesa, co ding-don colgando. - Ai, que bonito é! -dixo, porque todo o viño que tomara facíalle moita calor. A carón da súa cama había dous tapóns, é dicir, dous grandes cestos de cana onde gardaban os figos secos. Cubríronos con trapos sucios e graxos e sobre estes últimos estaban a roupa interior limpa do tío. Nunha caixa preto da miña cama gardaban pan e unha bufanda que me envolvían na cabeza cando ía ao colexio no inverno, a roupa interior e a da miña tía. Só as usaba os domingos cando íamos a misa a Novara. Os meus tíos dicían que non os debíamos levar no campo porque os desgastaríamos inutilmente.

En xaneiro mataron o porco. Prepararon unhas salchichas e

salgaron a manteca de porco. Os pés cocidos consérvanse nunha pota de terracota mergullada en manteca de porco. Normalmente comíanse en maio con xudías frescas porque tradicionalmente non se podían comer antes. Unha vez, era abril, pregunteille a miña tía porque tiña moita fame e non sabía que comer con pan. A miña tía comezou a berrar que me volvera tola. Un día, mentres volvía da escola, coñecín a Ofelia coa súa irmá pola mula. Perderan á súa nai e volveran co seu pai de Francia.

Estaban moito máis pálidos ca min, apadéime deles e díxenlles: entrade onde vivo, que neste momento a miña tía está a buscar auga, no forno hai unha pota con comida, tomade, aliméntate pero non. non digo nada entón a ninguén.- Agradecéronme e, levados pola fame, seguiron o meu consello sen dubidalo. En maio, cando os tíos cocían as fabas, foron buscar os pés do porco e en cambio só atoparon a pota coa manteca de porco: pensando naturalmente que era eu, durante moitos días enfadaron contra min para facerme pagar. Esa vez sentínme moi orgulloso porque por primeira vez tiven a agradable sensación de ter gañado unha gran batalla contra a súa cobiza. Debido á falta de hixiene, as pulgas reinaban tranquilas por toda a casa. Picábanme o pescozo pola noite e a miña tía untábame con aceite de oliva todas as noites para evitar que as pulgas me chupasen o sangue. Pola mañá o meu pescozo parecía pintado. Como a miña tía, eu tamén tiña piollos, xa que non me acostumaba a lavar a cabeza. Por outra banda, a miña tía adoitaba rizarme o cabelo e untalo con auga e azucre para manter o estilo.

Os meus compañeiros, pola contra, estaban sempre limpos. Nin o máis pobre deles estaba tan sucio coma min. A profesora tamén contribuíu ao traballo da marxinação apartándome de

todos ata o último pupitre. O meu corpo estaba indescritiblemente sucio. Lavábanme no río unha vez ao ano, con motivo da festa do Ferragosto, a máis importante da vila. Unha vez, mentres pensaba na miña nai, tiña uns sete anos, caín na cinza fervendo do braseiro. Queimeime a man dereita e a miña tía non me levou ao médico, senón que me trataba con herbas todos os días. Tiven dúas burbullas semellantes a dous ovos de pomba, berrei de dor pero ela nunca se moveu. Parecía que estaba sendo roído por ratos.

Recupereime milagrosamente despois dun par de meses e aínda teño os sinais diso. Durante o colexio, mentres estaba un domingo no balcón, unha nena que baixaba preguntoume se quería ir con ela á clase de catecismo da señorita Vincenzina. Non sabía que era porque a miña tía só me levaba á misa nas festas máis importantes, non entendía cal era o significado de ir á igrexa. Enfrente da nosa casa vivía un cura, o padre Buemi, pero coñecín moi poucas veces e mirei para el de mala gana. A miña tía repetíume ata náusea: "Se falas con el, ese cura cortarache a lingua". Porén, pedín e obtiven inesperadamente permiso para tomar clases de catecismo. Enseguida me sentín a gusto nese ambiente. A moza deume un libriño e un xornal. Sentín unha alegría inmensa ao escoitar falar de Xesús. Un día díxome que me prepararía para a miña Primeira Comuñón. Falei diso na casa e dixéronme que aínda era moi novo. Respondín mentindo que todas as nenas do grupo o farían. En realidade xa estaban confirmados, sen embargo a señorita e mais eu seguimos de acordo e fixamos a data co cura de San Nicolás: o día do Corpus Domini.

Xurdiu o problema do vestido branco, pero alguén informou á tía de que as monxas o estaban alugando. Chegou o día tan esperado: pola mañá acompañoume ao xaxún da igrexa. Ela

pensou que as outras nenas estaban alí porque nunca tomara a iniciativa de contactar coa señora do catecismo. Ao entender que estaba só, insultoume: "Mentireiro, groseiro". O meu profesor tamén estaba a misa esa mañá con outras persoas. Algunhas mulleres presentes calmárona. Chegou o cura e colleume da man e levoume á sancristía para confesarme. Díxome fermosas palabras que nunca antes escoitara. Sentía que voaba ao Ceo e díxenme: "Non é certo que os curas corten as linguas, pola contra saben entender o sufrimento dunha nena". Se puidese abrazáralo e bicaría de alegría.

Fíxome dicir cinco Ave Marías como penitencia e volví ao meu asento. A tía preguntoume enseguida que lle dixera ao cura que se quedara alí tanto tempo, e eu díxenme: - A señorita ensinoume que a confesión é secreta -. - Si, pero tes que dicirmo a primeira vez - insistiu a harpía. De ningún xeito. Houbo misa, Comuñón e á saída obrigáronme a bicar a man do meu tío e dicir: "Por favor, bendígame". Comecei co meu avó, sempre a mesma frase, despois andei por todos os familiares. A tía Gaetana regaloume un libriño. Tiña fame, pero ninguén me ofreceu comida. Normalmente, unha vez rematada a cerimonia, adoitaba ir ao bar a buscar granita con galletas, pero vencían a manía de gardar: ao mediodía comíamos un prato de pasta e pola tarde acudíamos ao fotógrafo porque os familiares suxeriron enviar unha foto da nai.

Rematara a segunda clase e aprobei cunha nota moi baixa. Ese ano tivemos que estar todo o verán no campo. Obxectei-me: "Polo menos os domingos teño que ir a misa e visitar ao meu avó que está só". Era un home moi bo, padecía asma. A filla descoidouno, en parte por negligencia, en parte porque estaba condicionada polo seu marido, que sempre estaba enfadado cos veciños, familiares e sogro.

Levei a roupa para lavar e leveino á miña tía ás agachadas de Michelillo, senón habería problemas. Nin sequera sentiu amor polo seu pai: un día veu a Castrangia unha das súas medias irmás para dicirlles que morrera. "Se non marchas, vouche unha patada no cu", díxolle.

Cando había festa na vila ofrecíaselles aos membros da banda musical o "pezzo duro", un xeadó así chamado pola súa particular consistencia. Tío Michele, nunca quedou claro se porque non lle gustaba ou porque se sentía impulsado a un insólito xesto de xenerosidade, ao verme pasar por alí chamoume: "Concettina, ven buscar o xeadó". E así aproveitei

para gozar, naquelas raras ocasións, de algo bo.

Fai tempo o doutor Cosentino de Baceno lembroume un detalle que se perdera na miña memoria. Mentres a banda tocaba polas rúas da vila, os cativos intentaron sumarse ao desfile. Pero para xustificar a súa presenza era preciso "coñecer" un membro. Para demostralo, tiña a man no peto da chaqueta. Deste xeito seguín ao meu tío Michele, mentres Gianni Cosentino, fillo dun mestre de primaria e orfo de pai, gardaba a man no peto do xefe de banda.

En plena guerra comezaron a caer algunhas bombas en Novara. Todos fuxiron e algúns coñecidos refuxiáronse con nós en Castrangia. Para min foi unha festa porque podía estar en compañía. De cando en vez oíase o asubío da metralla. Tamén chegou a trágica noticia de que o fillo do dono da pastelería de Orlando foi destrozado por unha bomba. A nai de Domodossola, embarazada por cuarta vez, quedou soa con Rosa e Antonietta. O meu pai fora chamado de volta a Sicilia para ser Bersagliere. Aos poucos meses de marchar soubo que a súa nai dera a luz unha nena chamada Emma e que tiña a posibilidade de volver a casa xa que se esperaba que quedara exento con catro fillos.

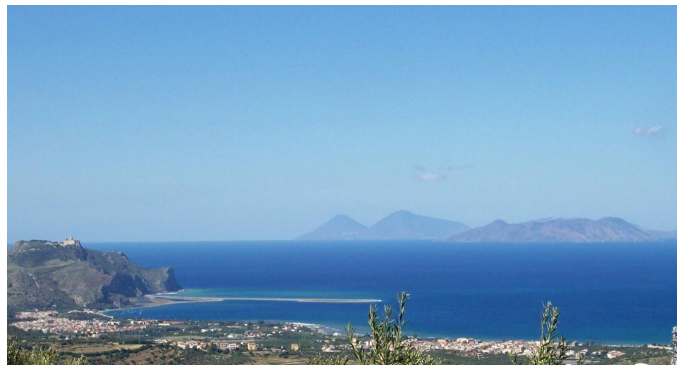
Por desgraza, cando chegou a Domodossola atopou unha amarga sorpresa: Emma deixara de vivir despois de 12 días. Dous días despois tivo que volver á fronte. Poucos meses despois -era o período de incerteza e inestabilidade posterior ao 8 de setembro- conseguiu fuxir do servizo militar e regresou a Novara para agardar a que remate a guerra para reunirse coa súa nai. Abriu unha pequena zapatería. Todos os días ía velo. Tímido pero astuto para a miña idade, tiña a intuición de que o pai ía durmir cunha muller casada pero cun marido militar. Un día entrei na taquilla da rúa ascendente da Piazza Bertolami. A

persoa da seguinte tenda estaba conversando co pai. Apuntei cos meus dedos índice e medio sinalando para sacarlle os ollos ao meu pai que estaba enganando á miña nai. O veciño conseguiu reterme, mentres o meu pai dicía cun sorriso "Ocúpate dos teus asuntos". No 44 naceu un neno moreno, rizado coma el...

En Badiavecchia o seu avó paterno enfermou de cancro de estómago. Eu teño permiso da miña tía para ir velo. Baixaba moitas veces de Castrangia e percorría o tramo pola beira do río. Lémbroo na cama, tranquilo. A avoa aínda estaba ocupada coa tenda e podía dedicarlle pouco tempo. Ela púxolle unha rama de oliveira na man para ahuyentar as moscas, pero el empeorou e xa non tiña forzas e eu afasteinas del. O 2 de novembro de 1944 con 66 anos voou ao Ceo. O pai aínda estaba en Sicilia. Os seus tíos tamén acudiron ao funeral.

De cando en vez recibía unhas cartas de miña nai. No 45 pai volveu a Domodossola e no 46 naceu o meu irmán Giuseppe.

Capítulo catro - O aceite, as teas de araña e o mal de ollo

A guerra asolaba por todo o mundo, as comunicacións eran difíciles e xa non sabíamos nada de nai. Menos mal que o meu pai fora chamado a Sicilia no corpo de Bersaglieri e cando tivo uns días de liberdade veume visitar. Por mor da guerra había moita xente no campo. Os desprazados adoitaban quedar quince días, pero despois a vila estaba en perigo de bombardeo e preferían permanecer no campo todo o ano.

De cando en vez refuxiábame con esa xente. Había unha familia con catro fillos que sempre estaban de bo humor aínda que lles faltaba comida. Vin a cobiza dos meus tíos que tiñan tantos figos secos e non llos daban a ninguén: collín un bonito puñado e tróuxolos ás agachadas. Gardeinos algunhas das fabas que me deron no almorzo. Incluso pan duro: unha rebanada que a miña tía me meteu no peto antes de ir ao colexio compartína con aqueles nenos e a cambio déronme un papel para escribir, fixéronme xogar ao columpio e un deles construíu xoguetes, cadeiras e camas para bonecas que me regalou a min e á súa irmá pequena, mentres que a súa irmá maior facíanos

bonecos de trapo.

Acontecía ás veces que baixaba ao río, onde as mulleres dos arredores ían a lavar a roupa con cinza, e eu quedaba alí mirando marabillado o lume acendido para quentar a auga nun recipiente sostido con dúas pedras grandes.. Nunca vin a miña tía facer estas operacións. Case nunca lavaba ou ía ao río cando non había ninguén para non deixar ao descuberto a súa roupa graxa e moi sucia.

Outras veces observaba as mulleres que estendían o liño tecido na casa nas pedras durante dous ou tres días. Mollárono e secárono baixo o sol abrasador ata que quedou branco. A miña tía sempre me chamaba á casa pero facía como non oír. Durante a guerra, a súa nora tamén regresara de Turín cunha nena. Por respecto a Salvatore, o seu fillastro, foi tratada como unha raíña. Nese período permaneceron na vila e para a ocasión a tía sacou o xabón perfumado, toallas de roupa, secador de louza, mantel e servilletas para deixar boa impresión. En cambio, tratáronme coma un criado, mandáronme facer recados e buscar auga á fonte, porque enviar un hóspede era unha vergoña.

Chegou o Nadal e, segundo o costume do norte, pola mañá a noiva fíxolle un fermoso agasallo do Neno Xesús á súa filla: un fermoso xogo de potas e pratos para unha boneca. Estaba feliz por ela, pero ao mesmo tempo estoupou de rabia xa que esas cousas nunca me pasaran. Fun cada vez máis débil. Había uvas pero aí de comelas: había que prensalas para o viño. Só se podía comer o roubado aos veciños. As abelás recolléronse pero para vendelas. Comín uns ás agachadas coma os esquíos no bosque. Os meus tíos compraban leite só en Nadal e en Semana Santa para facer galletas e eu desnatabao cunha culleriña mentres fervía. A miña tía raramente me preparaba ovos fritos. Moitas veces esperaba que me o fritise: - Deixámolo para que

cando teñamos e pase a posta de ovos (era un mozo de Messina que andaba polo campo recollendo ovos e pasándoos por frescos) pode vendelos e obter o diñeiro -. Recolleu ovos durante dous meses e logo vendeunos.

Os habitantes de Messina que compraron os ovos probablemente tiñan un pito nas súas mans. Había que beber os figos, só se podían comer uns poucos, os outros deixábanse secar ao sol para vendelos ou conservalos para o inverno. No mes de outubro facíanse unhas bonitas castañas pola noite. Se sobraban peladas, o meu tío deixábaas na mesa do cuarto (non no prato, senón na alfombra untada polo aceite que pingaba da lámpada) e pola mañá, cando se erguía ás catro para ir traballar, espertaba e dábame as castañas e dicíame: "Almorzaches". Obedín e comínos por fame, pero sabían a aceite e, inevitablemente, dabanme dor de estómago. O tío presumía: - Quero á miña sobriña, ata lle preparo castañas cando aínda é tarde -. En realidade, o meu tío tiña odio nos seus ollos. Ás veces eran amarelos, vermellos ardentes cando se enfadaba: aínda que eran pequenos, aqueles ollos invadían o seu rostro. Eran pequenos e profundos como buratos estreitos e deles brotaba odio. Mentres tanto, a disentería e os vermes triunfaban. De cando en vez miña tía dábame unha cucharadita de aceite. Isto afasta os vermes, murmurou para convencerse... entón comezou co "prichentu": - Mazzai un vermu gruossu quennu ìa pagana, ùa u mazzu chi sugnu all Christian. Ou o luns escoita, ou o martes escoita, ou o mércores escoita, ou o xoves escoita, ou o vinardì escoita, ou escoita o sábado, matteia du jurnu de Pascua u Viermu sturdudu a tierra casca.-

(Matei un verme gordo cando era pagán e agora mátoo como cristián. O Luns Santo, o Martes Santo, o Mércores Santo, o Xoves Santo, o Venres Santo, o Sábado Santo, a mañá do día de Pascua o verme abraiado cae

ao chan).

Non sei como sobrevivín.

Aquí abrimos unha paréntese.

Pasaron moitos anos e tiven dor de estómago. Fun facer radiografías con máquinas do tamaño dunha habitación. Déronme un papá branco para ver se había úlceras. Por desgraza, non se puido ver nada. O radiólogo dixo que era gastrite e deume uns paliativos para aliviar a dor. Cheguei ao punto de que non puiden aguantar unha culler de auga. Tiña uns cincuenta anos. Paolo, un amigo de Armando de Piacenza, propuxo levarme a un especialista. Tamén chegou ao doutor Mazzeo. O instrumento de gastroscopia non podía entrar máis aló da gorxa. "Non sei como salvar a esta muller", dixo o doutor, "o píloro está pechado". Todas as persoas que se someteron á gastroscopia saíron da sala polos seus propios pés. Eu nunha padiola cunha IV. O doutor receitoume unha cura forte durante dous meses. Cando volví o instrumento aínda non pasaba. Outra cura aínda máis forte durante tres meses.

Cinco meses despois da primeira visita o instrumento comezou a romper o píloro. "Miragre!" dixo o doutor Mazzeo. Unha vez retirado o tubo fíxome moitas preguntas para entender se era conxénito ou causado. Comecei a chorar: "Quizais fose o aceite que me daba Zizi de vez en cando para os vermes". O doutor meteu as mans no cabelo: "¿Oleo? E aínda estás vivo!". Continuando o tratamento, repetín ocasionalmente a gastroscopia.

Grazas ao doutor Mazzeo que me salvou a vida, agora anos despois podo gozar da comida só con algún medicamento de contención.

Cando alguén a chamaba dende o balcón, a súa tía non deixaba de darlle voltas á cabeza. Despois aconselláronlle tomar un vaso pequeno de ferroquina co estómago baleiro. Ela convenceu ao seu home para que o comprase e pola mañá tamén me deu un vaso.

Ademais, a superstición tamén reinaba naquela casa. O seu tío sempre tiña dor de cabeza polo viño que tomaba, pero segundo el a causa era o mal de ollo de alguén. A muller tivo que afastalo: colleu un prato cun pouco de auga, botalle un pouco de sal e unha pinga de aceite e despois comezou co prichentu para a dor de cabeza: - Oglu biridittu, ogliu santissimu, ven a esta casa e foxa isto. morocchiu, ogliu biriditto, saia e bota esta mammucca... (Oleo bendito, óleo santísimo, entra nesta casa e afasta este mal de ollo, óleo bendito, fortalece e afasta a este demo...).

Esta mancha de aceite bendito expandiu, segundo a súa crenza, o mal de ollo. Pouco despois, as catro esquinas da sala botouse auga e desapareceu a súa dor de cabeza.

Para curar as feridas combinábanse teas de araña con aceite e un pequeno anaco de carne para facer caldo. Aquela mestura arrepiante era, dicían, infalible! Pola mañá déronme un vaso de auga con magnesia. Despois dun tempo, todo estremecido, tiven que saír ao frío para liberarme. Cando me recuperei mandáronme a unha muller que facía trucos de maxia: medíame de pés a cabeza cun cordel e os meus brazos horizontais co mesmo. Se faltaba unha peza, evitaba a morte para ese ano.

Aínda que á súa maneira os tíos tivesen fe en Deus, nos Santos, na Virxe. Cada ano o 8 de setembro camiñaban ata Tindari, ata o santuario dedicado á Virxe Negra a uns corenta quilómetros da cidade. Xa dende os cinco anos tiven que facer esa penitencia.

Con motivo das romarías ao Santuario de Tindari, un día antes a tía facía os cappini (zapatillas) con farrapos. O tío foi puntualmente de caza e trouxo á casa un ou dous coellos salvaxes para cociñar. Para deixar boa impresión, a tía tamén preparou berenxenas recheas. Mirouse ao espello e limpouse a cara cun pano. Daquela estaba de moda a canción "Where is zazà, my beauty" e acostumín a chamala "zizi".

Partimos cara a Tindari sobre as once da noite para chegar de madrugada. Canso e esgotado pola miña fragilidade, pedín moitas veces un pouco de auga fresca, pero non a compraron nos postos coma todos os demais cansados: facían cola na única fonte situada preto da igrexa da que saía auga quente que non axudou a calmar a calor. Segundo a tradición, mercaban garavanzos, fabas e cannellini, despois ían á misa, rezaban a Madinuzza e á saída atopáronse cos seus veciños e cos meus parentes paternos. Ao mediodía fomos comer debaixo das oliveiras dos arredores. É unha mágoa que estaba tan canso, ese día de feito sempre había comida apetitosa para facer boa impresión diante dos amigos. O xantar incluía un coello bravo cocido ao forno, ao que o tío ía invariablemente a cazar un par de noites antes, berenxenas e pementos recheos, uvas e biscoitos caseiros. Para volver a casa os amigos levaban un medio de transporte: o coche ou carros tirados por cabalos. Observei, xa resignado a volver a pé. Só se había un tío podía permitirme montar a cabalo, senón era doloroso.

Capítulo cinco - Os mouchos

Aínda no tema da relixión, xa que o meu tío era membro dunha confraría, tiñan a obriga de confesarse e comunicarse o Domingo de Ramos na igrexa de San Giorgio. A cerimonia tivo lugar ás cinco da mañá, o cura confesou primeiro a todos os homes nunha capela, despois dirixiuse ao confesionario das mulleres.

Cando lle tocou a súa tía, que levaba un gran mantón negro, achegou a prenda á reixa para cubrirse o máximo posible: parecía que tiña que tomar inhalacións de manzanilla. Confesou e despois: - Agora tócache a túa -díxome. Aínda que durante o ano quixen confesarme non puiden. A miña tía reprochoume: "Non debes burlarte do Señor, unha vez ao ano abonda, senón non eres digno de levar a hostia porque podes pecar ata cos teus ollos".

Ao redor das nove Santa Misa, comunión e inmediatamente a casa. Como é habitual, por motivos triviais, o seu tío comezou a xurar e ela desenvolveu unha tose nerviosa. Acontecían escenas indescribíbles: se ese día por algún motivo alguén precisaba, non podía cuspir, senón botaría o Señor da súa boca. Se por desgraza acontecía, collía a tapa do xerro, cuspiña nel e bebía de novo o líquido con auga e azucre. Durante a Semana Santa, a xente quedaba no pobo mesmo pola noite para asistir aos

sermóns vespertinos do monxe. O xoves preparáronse as colombe, unha masa de biscoito de diversas formas con ovos duros cocidos con auga e anella, colorante tóxico. O Venres Santo na mañá de xaxún visitamos todas as igrexas adornadas con brotes de trigo, despois tragamos tres follas de neta (herba medicinal de intenso aroma) que garantiu o benestar para todo o ano.

Non tiñas que traballar de día para non ferir a Xesús Crucificado, se cosebas a agulla picaba, se vías que había risco de ferirche o corpo, etc. Pois ese día, fixera o que fixera, nin sequera me pegaron, se non Xesús choraría. Ás once do sábado tivo lugar a Misa da Paz e da Resurrección. Todos os nenos trouxeron pombas para recibir a bendición do cura e despois comelas. Nunca puideron quitarme esa satisfacción porque tiven que gardar a miña pomba con dous ovos para a viaxe escolar que se organizaba o martes despois de Pascua. Tiven que ofrecerlle un ovo ao profesor. O día de Pascua compráronme un cordeiro de pasta real, o máis pequeno para non gastar moito. O tío era tan tacaño que lucía os zapatos co tise da pota que se formaba no lume. Se a miña tía sabía que estaba rematando un traballo e o estaban pagando, aconsellábame: "Pregúntame a teu tío se trouxo o diñeiro".

Ela e eu case tivemos que adoralo coma dous escravos ata que se moveu e deu dez liras a ela e cinco a min. Non puideron gastar o meu diñeiro porque estaba destinado á hucha. Unha vez díxenlle á miña tía que quería xogar á lotería. Ela aceptou porque esperaba gañar. O meu era mentira. En realidade tamén me sentía menos vestida con respecto ás miñas compañeiras: tiñan saias, pero a miña tía non lle gustaban e vinme obrigado a levar vestidos de gala. Todos levaban uns calcetíns de algodón brancos, marróns ou azuis, eu tiña que conformarme cos

calcetíns que ela facía en laranxa, cor que custaba menos que os demais. Levábaas por riba do xeonllo apoiada por unha banda elástica, pero o maior problema era que, sen pé, chegaban ata o nocello. Sobre el levaba uns calcetíns curtos con puños. Xa estaba o suficientemente marxinado e tamén tiña que destacar pola miña roupa. Coas cinco liras tiña pensado mercar uns calcetíns máis decentes que poñería pola mañá antes de entrar na clase. A tenda estaba pechada ese día. Non puideron ir a casa cos cartos porque a miña tía o atopara. Pensei en escondelos baixo unha pedra ao longo do camiño de mulas. Choveu pola noite e, sendo de papel, desintegráronse por completo, como me decatei á mañá seguinte cando fun recuperalos.

Pasaron quince días e miña tía preguntoume se me gañara a lotería. Aínda así non fun honesto e dixen que si. Ese diñeiro nunca chegou. O Venres Santo, durante a procesión na honra da Nosa Señora das Dores, ao atoparse coa mestra pediulle explicacións. Estaba morrendo de vergoña. Naturalmente, ela descoñecía todo, así que recibín dúas labazadas da miña tía baixo a súa severa mirada. Sempre fun á escola de boa gana, pero con malos resultados. Ninguén me entendía e sempre me ascendían grazas a recomendacións, así que miña nai estaba tranquila de que sempre me facían estudar. Estaba ben só co gato, ata que un día o tío borracho volveu da cidade cunhas callas e o animal colleu un anaco para alimentarse. Collendo un mosquete deixado polos soldados, matouno no campo. Foi unha gran decepción para min.

Á hora da debulla fun recoller os grans de trigo e cebada que quedaban no curro dos veciños, meteunos nunha bolsa e leveinos ao muíño da señora Tindara no río. Leveille entón a fariña a Novara á curmá da miña nai que, sendo viúva con dous

fillos pequenos, foi pola mañá recoller leña ao bosque e prendía o forno para preparar pan para quen lle traía a fariña, gañando uns cartos e un pouco de pan para os nenos.

En setembro, cando os figos estaban maduros, trebei ás plantas e collín os saborosos froitos, poñéndoos en cestos de cana colgados cun gancho das pólas. Cortábanse os figos e deixaban secar ao sol nun dosel. Despois duns días quedaron secos. Plantados en cestas grandes comíanse no inverno. Naqueles fermosos tempos viña a señora María, veciña do campo, a preparar os figos secos. Moitas veces ía visitala. Era nai de moitos fillos. Un deles, Carmelo, era epiléptico. De cando en vez xa non o atopaban. A preocupada nai foi buscalo e eu acompañeina case divertíndoa.

Cando estaba en quinto de primaria a profe pediunos que lle avisásemos aos nosos pais que nos levaría ao cine a ver a película "O pequeno alpino". Os tíos: "Ti non vaias ver ese lixo". O sobriño do cura de enfrente escoitara: "Hai que mandala, eu tampouco o vin". Despois trasladáronse e eu puiden ir.

Chegara un paquete da nai con doces. Eu trouxera algúns á escola. Era unha época de fame e ata os doces faltaban. A irmá da miña profesora ensinaba cuarto de primaria mentres eu estaba en quinto. Ela pediu doces para unha nena máis pobre ca min que estaba enferma e deixeiños todos por ela.

En 1945 meu pai volveu a Domodossola. Víno de novo en abril de 1946 e con el estaba a miña nai que esperaba un bebé.

Pasei uns dez días felices cos meus pais. Moitas veces ía visitar os meus avós e tíos, así que comía canto quería e bebía moitos refrescos da miña avoa que as vendía. Ao final a miña nai quixo levarme con ela ao norte de Italia, pero a miña tía, sempre falsa e egoísta, convenceuna para que me deixase con ela. Estaba en quinto de primaria, sempre loitando dada a miña

fraxilidade. Durante os días de exames chegou a noticia do nacemento do seu irmán pequeno. Completamente feliz, pero triste ao mesmo tempo, chorei de alegría e dor. Quizais por iso o profesor me promoveu aínda que non abrira a boca durante os exames. Ese ano estableceron na vila unha sección de instituto e case todos os meus compañeiros tiñan preparados as probas de acceso para entrar nela. Para min non había ningunha posibilidade: os meus tíos estaban convencidos de que só as curuxas asistían a ese tipo de escola. De feito, unha vez rematado o bacharelato tiveron que ir a Messina para facer os seus másteres. Os meus pais tiveron que pensar en mandar os cartos dos libros, non terían feito ningún gasto. Seguín chorando porque quería continuar os meus estudos. Despois ofrecéronme a oportunidade de matricularme no curso profesional de dous anos, unha especie de ensino medio moi pobre de dous anos de duración. Alí foron os máis pobres, en todo caso aceptei. Camiñando de ida e volta, mañá e tarde asistín ao curso. A escola era mixta: os machos máis ruidosos levantaron a man contra o director que daba clases de matemáticas, tamén tropezaron cos profesores de italiano e francés. As tarefas domésticas ensinábanselles ás nenas e os coñecementos agrícolas aos homes. En realidade, non aprendemos nada. O meu beneficio foi bo sendo tímido e cunha gran sede de aprender.

Antes de rematar o curso os profesores preparábanos para un teatro solidario. Tiven que facer acto de presenza vestida de ourizo de rúa. Alí estaba a gorra do seu tío, faltaban os calzóns. Cando llo dixen á miña tía, ela exclamou: "Es unha parva para poñer fianzas". Non me desanimaba: fun á muller do barbeiro Liezza para pedirlle prestados os pantalóns do seu fillo. Así que na noite da actuación vestínme de ourizo de rúa, entre moitos

aplausos e a desesperación dos meus tíos, presentes entre o público para a ocasión.

Por desgraza, mesmo pasaron eses dous anos e rematei a escola para sempre pensando que me quedara tan ignorante como e máis que antes.

Capítulo seis - Por favor, perdóame (A luz das estrelas)

Tiña doce anos cando miña nai veu visitarme en agosto co meu pai e co meu irmán pequeno aos que vin por primeira vez. Ver a súa cariña fíxome feliz e recordo aquel día como un dos mellores da miña vida. Os meus pais estaban decididos a levarme con eles para volver á escola, pero a miña tía disuadiunos da idea por enésima vez: mandaríame ser costureira coa perspectiva de aprender ben o oficio. E así sucedeu, contra a miña vontade. Meus pais marcharon e eu quedei en Sicilia coma un idiota. A partir de entón non tiveren paz e chorei sempre ás agachadas. Os meus tíos dicían que os meus pais seguramente non me querían coma eles, que me criaran coma unha filla (unha filla seguramente tería pasado a mesma dor ca min). Un día miña tía foi á mellor costureira da vila, onde tamén a miña nai aprendera o oficio, para preguntarlle se me contrataba. A modista respondeulle que xa tiña oito nenas e que non podía aumentar o número. Ao día seguinte a súa tía tróuxolle uns ovos para convencela e díxolle: -Volve nun mes, quizais un dos aprendices vaia a Turín e queda un lugar libre para a túa sobriña -. Puntualmente, ao cabo dun mes a miña tía envioume ao

laboratorio. A mociña, que non medía máis de metro e medio, deume a benvida: "Vale, vouche levar porque me da pena, imaxino que preferirías vir a min antes que quedarte no campo. coa túa tía". Non estaba totalmente equivocado ao pensar iso. Ao día seguinte ás oito aparecín. "Empeza a varrer o laboratorio", díxome, "despois lavarás o chan". A historia empezaba a cheirarme. Púxenme a limpar o mellor que puideron. Eu era pequena de estatura, tiña doce anos, pero parecía oito.

Non sabía lavar o chan: no campo era de pedra e na aldea, onde había tellas, a miña tía nunca o lavaba para non gastalas. Intentei dar o mellor de min, pero a modista chamoume burro porque non me lavaba ben. Ás nove chegaron os obreiros e comezaron a interesarse pola nova causa (nena). Todos me miraron con aire de pena. Escoitei os seus discursos e quedei abraiado sen saber as cousas esenciais da vida. De cando en vez dábanme traballos de modista, cousas que non me gustaban facer, sempre amargada por non poder estudar. O día tiña un lado positivo: ao mediodía, sen ter que volver ao campo, comía tranquilo na casa, tendía unha servilleta na mesa, dispoñía o vaso, a botella de auga e un prato. En resumo, para comer un anaco de pan duro e queixo disfrutei de poñer a mesa coma toda a xente común. Despois de xantar fun a unha veciña que tiña nove anos máis ca min e que era costureira. Ela axudou a abrir os meus ollos á miña inxenuidade. Con ela vivían a súa nai, unha irmá con patas de elefante e outro enfermo.

Ás veces convidábanme a tomar unha cunca de sopa. A costureira pedíame que a axudase a facer bordados en punto de cruz na roupa dos nenos. Unha vez tiveron unha crise de tristeza e deixei o traballo a medio facer. Outra vez, por despecho, collín a cinza do braseiro e sementeina pola escaleira. Eles dixeron: "Quen está alí? Collerei unha enfermidade?". Ao final

entenderonme e perdoáronme.

Ás veces subía ás monxas do orfanato Antoniano para xogar cos orfos. Envexábaas un pouco porque vivían os seus días en orde. Comían coa mesa sempre ben posta, despois tocaban e, finalmente, ás horas sinaladas dedicáronse á devoción de Deus rezando. Pensei: - Afortunadamente eles, xa non teñen os seus pais e aínda así viven ben coas monxas, mentres eu teño pais pero estou obrigado a vivir con estes osos de tíos -. Sen o seu coñecemento, para evitar un interrogatorio aburrido posterior, de cando en vez ía visitar a unha tía paterna que vivía na aldea. Pedinlle cartos para enviarlle unha carta aos meus pais suplicándolles que me levasen con eles.

En novembro de cada ano levábanme á feira de Sant'Ugo que tiña lugar en Piano Vigna. Neste lugar os avós paternos montaron unha caseta onde se preparaban carnes á prancha e embutidos que vendían xunto cunha boa copa de viño. Para min foi unha oportunidade de estar xunto cos meus parentes paternos, gozar dunha boa carne e beber un refresco de cores, mirar os postos de venda de braseiros, farois, potas de barro, litros e bumbaelli.

Ao día seguinte fomos de novo a Badia Vecchia para a festa de Sant'Ugo, unha misa, unha pequena procesión e despois de novo á tenda dos meus avós que me ofrecían salchichas, pan e refresco, isto botado dunha pequena botella pechada cunha bola. no interior.

Unha vez antes de Nadal fomos a Messina durante 3 días. Durmimos cun familiar. Non me gustou nada: díxolle aos seus tíos que lle roubaba ovos a un labrego no mercado, distraíndoa. Eu aprendera no catecismo que non se debe roubar. Pola noite fomos coa miña filla a un señor que facía estatuas. Para ser xeneroso, os meus tíos déronme diñeiro para compralos. Sobre

a mesa engraxada de Castrangia puiden construír un belén. Con pólas de espárragos e unhas escamas de algodón formei unha cabana. Pola noite disfrutei do ambiente de dúas velas creadas con cascas de noces molladas en aceite e un anaco de cordel xunto ao Neno Xesús. O tío Michele tamén apreciou a idea e quixo premiarme: "Ntoia, pela dous chumbos", e miña tía foi a buscar debaixo da súa cama onde as gardaban.

Cando me parei a durmir só en Novara, durante a novena de Nadal fun coa miña veciña Antonietta ao oficio que se celebraba ás 5 da mañá na igrexa da Annunziata. Na parte traseira da igrexa o sancrista proporcionaba as cadeiras a cambio dunha taxa. Trouxémolos da casa. De volta visitamos a Carolina, a lavandeira da enxeñeira, que xa traballaba de madrugada baixo as escaleiras. Daquela xa fora sacar auga da fonte de San Francesco con grandes litros, para encher a bañeira de madeira. Dixo: "Caùsi, espera aquí, vou a ver se aos señores lles sobraron galletas onte á noite, para que poidas almorzar". Case nunca volveu coas mans baleiras. Convidei a Antonietta a subir e acendemos o braseiro. Cando Carolina non atopaba nada máis para comer fun á cociña buscar un anaco de pan duro e un vaso de auga "bumbaello". Paramos ata as 8 para facer tapetes, despois despedímonos: fun ao taller, Antonietta foi á súa casa para axudar á súa nai xa que era a única filla con 8 irmáns.

Só en Novara sentíame cidadán. Cando fun visitar ao avó Turi limpeille as ventás e deume "unha srea". Fun comprar esmalte de uñas. Tamén merquei disolvente para quitalo cando sentín que me atoparía cos meus tíos. Eu usei talco como po. Ai: un día deixei na miña cara e pasei os meus apuros, labazadas e insultos. "De onde sacaches o diñeiro para ese lixo?". E eu dixen: "Non ves que é fariña?". Mentres, os veciños trasladáronse a outro barrio. Un día invitáronme a ir ao circo.

"Non teño cartos...", dixeran. Prestáronme. Pola tarde mariñeiros ao laboratorio para gozar do espectáculo: monos no trapeccio, nenos a cabalo, elefantes, pallasos, cousas nunca vistas. Por desgraza tiveron que sacar 8 liras.

Uns días despois, mentres ía a Castrangia, en San Salvatore coñecín a nai dun compañeiro de escola cunha bolsa chea de verduras compradas aos labregos. Preguntoume se podía volver á cidade (pola mentalidade da época dáballes vergoña de ir á praza co bolso!). Aceptei, pensando en gañar cartos coa propina. Desafortunadamente, cando chegou á súa casa con dificultade, recompensábase con catro cacahuetes. Non perdín o ánimo. Gañei unha lira vendendo un tapete a unha señora de Fantina. Construí pinochos de cartón con pernas e brazos movidos por un cordel. Algúns nenos compráronos por uns céntimos. Outra idea: lentes de sol para nenos pobres. Buscaba envoltorios de doces de cores transparentes diante dos barrotes. Con papel de azucre recortei o marco e puiden recuperar outros céntimos. Despois de dous meses conseguín devolver as 8 liras.

O avó, a pesar da súa avanzada idade, da asma e da hernia que tiña dende os cinco anos, intentou distraerse no campo, xa que a súa filla case nunca o visitaba. Estivo ben durante os dous meses de verán nos que chegou a súa nora de Messina: lavoulle a roupa e puxo a casa patas arriba para limpala de todo o acumulado durante o ano.

Cando nos atopabamos dicíame: "A túa tía é unha vergoña, non podes facer que un pobre vello sufra así de lixo". Pola noite fun denunciado, pero a tía criticou á súa cuñada: - É cidadá, pode pensar por si mesma o que queira -. E eu respondín: "Tes razón, vin a limpeza que fas: ata lavaches o urinario con ácido e volveu lucir". A estas alturas deume unha labazada porque non se debía falar destas cousas e daba noxo.

Un día o meu avó deume uns cartos e merquei un cancionero do que falaban as nenas do obradoiro. Durante un tempo conseguín escondelo, pero unha noite non tiven tempo e o tío, xa se decatou, púxose a xurar: - Incluso este lixo feo, agora te estás facendo un matón -. A aquelas palabras boteino na cara antes que el. Perdeu de vista a miña rebelión, baixou o cinto dos pantalóns e comezou a golpearme con violencia. Tiña uns trece anos e foi a única vez que lle dixo á súa muller: -Oín que unha señora marcha para o norte de Italia, acompaña á túa sobriña á aldea e mándaa con ela aos seus pais -. Nese momento sentínme feliz, incluso esquecín a dor das malleiras que levara, entón fun e sentín na herba pensativo. A escuridade comezaba a caer, pensei, mentres as sombras da noite se infiltraban nas pólas das árbores e un vento frío e leve subía do río.

Apoieime nunha nogueira e quedeime durmido mirando as nubes. Soñei moito, un enxame de soños coloridos. Unha leve brisa acariñaba o meu rostro. Abrín os ollos e estrañamente ameí aquel lugar que sempre odiara e decateime por primeira vez con asombro de que só estaba iluminado pola luz das estrelas. Deixei-me entrar neste estado de abandono, volví a soñar. A felicidade como un fluído misterioso entrou no meu pequeno ser pinga a pinga. Non era un neno doce. Os meus pés estaban engurrados, porque andaran sobre os pedriños afiados do regueiro, pero todo o meu corpo, e ata a miña alma, estaban agora afeitos a detestar todo o que puidese parecer doce e tenro. Pero confeso que aquel breve sono aquela noite foi marabilloso e nunca máis o atopei. Quizais por iso aínda o recordo. De súpeto unha man pousouse no meu ombreiro, chegou a tía Antonia e á súa maneira, espertoume bruscamente: "Vamos a casa. Cando cheguemos, bicarás a man do teu tío e diráslle - Por favor, perdóame -". E así foi.

Aquela noite deiteime tremendo, esa noite non puider durmir e pasei as horas á espera do día. Se adormecía sen dar-me conta, de súpeto sobresaltaba coma por unha chamada ou unha sacudida de conciencia, que me esixían estar esperto e con dor e non me daban tregua. Pasaba o resto do tempo cos ollos abertos, escrutando os monstros que a escuridade da noite debuxaba nas paredes e, sen ter forzas para nada, choraba e choraba. Pero non era un choro triste, era outra cousa que non podía percibir. Ao día seguinte non fun ao laboratorio porque o meu corpo parecía un mapa, estaba moi magullada. Volvín só despois dunha semana cando os sinais comezaron a desaparecer.

Capítulo sete - Emilia

O domingo pola tarde fun ao orfanato cunhas amigas: unha monxa explicounos o Evanxeo dun xeito simpático cunhas bromas relevantes. Que gozo pasar esa hora feliz. Un día díxonos que o bispo de Messina chegaría en outubro para as Confirmacións.

- Levante a man se quere este Sacramento para que llo comunique ó arcipreste monseñor Salvatore Abbadessa.- Non sabendo que facer, erguei timidamente a man. Uns días despois díxenlle a zizi. Estaba avergoñada: tiñamos que buscar unha madriña. Propúxenlle a filla do carteiro, a señorita Rina, unha profesora nova. Como podemos preguntarlle? Ao día seguinte fomos á súa casa e ela aceptou. O 9 de outubro de 1948 pola tarde fun cos meus amigos á Igrexa Madre a confesar. Ao día seguinte fun pola mañá á casa da miña madriña, que me regalou unha pulseira de filigrana tecida con corazoncitos. Comecei a alegrarme. Ás 11 fomos á igrexa. Chegou o bispo e comezou a celebrar a Santa Misa. Durante o intervalo enfilámonos na nave central e un a un confirmounos. Unha vez rematada a misa, os tíos nin sequera lle ofreceron un café á súa madriña. Só a saudaron chamándoa simplemente "commar".

Lembro que xa de pequeno, cando volvemos de Castrangia,

antes de chegar á aldea había unha capela dedicada ao Salvador. O zizì parou un momento e dixo en voz alta "oh nais, oh nais...". Pensei que era unha oración. Cando fun maior entendín que en cambio chamaba á súa nai falecida, xa que o cemiterio estaba situado xusto enriba da capela. Nunca visitara o cemiterio porque zizì nin sequera ía á festa dos Santos. Sabía que naquela ocasión a xente compraba flores á señorita Signorino nun lugar chamado "Fussadello" e ía case en procesión para decorar a tumba dos seus seres queridos. Unha vez propúxenlle a zizì: "Por que non imos visitar tamén a tumba da túa nai?".

Ela respondeu que o lamentaría. - De nada vale invocar "nais - nais" se non lle queres traer nin unha flor. - A estas palabras case se move. Fomos a Fussadello comprar uns crisantemos. O día de Todos os Santos fun chamar ao avó Turi para que nos levase ao sepulcro das "nais", para min a avoa Rosa. O meu avó tiña recentemente reconstruído aquel túmulo porque durante a guerra a única bomba que caeu no cemiterio destruíraa.

Aínda que estaba orgulloso de gañar outra batalla, os meus pensamentos estaban cos meus pais día e noite. Tentei distraerme cando estaba no laboratorio. Comecei a gozar da costura: preparei a guata para as ombreiras, soprai na ferro de carbón. Cando o ferro estaba quente as nenas grandes pasaban as pezas para facer roupa. Para mantelo tenso, no dobladillo colocáronse pesas cosidas entre dúas cintas. Fun mercalas ao meu padriño que vendía material de fusil. Eran pellets que tiven que aplanar co martelo. Ás veces ata aplanaba os dedos... Mentres tanto, a señora Orlando realizaba cursos de corte pagos para as nenas maiores. Estaba sentado lonxe pero escoitaba para entender algo das leccións. Unha vez os tíos dixeron que íamos a Fantina a visitar o "compare" e o "compare", os que se

deitaban con nós cando viñan a Novara para recados importantes. Unha vez a madriña preguntoulle a zizì "Cantos anos tes?" E zizì: - Os meus ollos están escurecidos, non lembro - (se non tivera vista, non me lembro).

Coa punta do avó Turi fun mercar un anaco de tea verde, para probar a miña capacidade fixen unha saia. Chegou o día de saída para Fantina (dúas horas a pé). Levantámonos ás 4. Quería sorprender a Zizì levando a miña saia. Era tan estreito que case non podía andar. Cando viron a miña creación comezaron a dicir: - Criámola e agora que comeza a medrar fai coma unha curuxa. Dános vergoña. E apuntei: "Esto non o quito, se queres é así, senón, vete!" Pero no meu corazón pensei "como podo andar cunha saia tan axustada...". Chegamos ao noso destino igualmente. O comadre preguntou onde me fixeran unha saia tan fermosa. - Sa figi illa - (fíxoo ela mesma) respondeu zizì. - Entón cando temos que coser algo acudimos a ela -. Orgullo de curuxa...

Ás veces na cidade vía cousas que me entristecían. Emilia era unha xordomuda, quizais sen fogar. Case todos os días pasaba pola rúa onde eu vivía. Se atopaba a alguén levaba a man á boca. Ás veces a xente ofrecíalle un anaco de pan, pero había quen lle daba sen escrúpulos cortizas de queixo e logo se agochaba para ver a reacción: a pobre rapaza sentouse nun chanzo da porta e bateu a cabeza contra a parede. Un día, mentres ía á tenda buscar un fío, escoitei a voz forte de Antonio, o cego. Dende a abadía, situada no alto da vila, anunciou que chegaran as sardiñas. Cunhas poucas liras da propina do meu avó que me sobaban, fun á lonxa comprar un par de onzas. Ao mediodía prendín o fogón con carbón, cocín as sardiñas e coloqueinas nun anaco de papel de azucre. Cando vin pasar a Emilia deille a ela. Ela mirounos abraiada e sorriu lixeiramente

para darme as grazas. Vina sentada na porta de sempre, non golpeando a cabeza contra a parede, senón poñendo os dedos delgados á boca. Ese día non comín: tiven que limpar o fogón das brasas que me quedaban para non que os meus tíos entendesen as miñas iniciativas.

Ánxela pasou por esa rúa ao redor do mediodía co seu fillo Nino, un discapacitado que camiñaba pero falaba con xestos. Foron cun cubo buscar sopa do orfanato. Un día Nino estaba só co seu balde, preto da miña casa dous rapaces despoxárono e fuxiron. Non podía subir os pantalóns. Estaba sen roupa interior. Baixen tímidamente a vestilo. Era a primeira vez que vía un home espido. Ai se os tíos souberan, sería un escándalo.

Nunha das moitas cartas enviadas aos meus pais expresara o desexo dun reloxo de pulso. Despois de saber que a señora Agostina viña de Domodossola, fun vela. En canto me viu abrazoume e deume un paquete enviado polos meus pais. Abrín e para a miña sorpresa atopei un abrigo de pel de cordeiro marrón con rizos tan grandes coma un dedo, un sombreiro de fieltro e unha caixa cun reloxo. Temblaba de alegría mentres a señora colocábao no meu pulso. Deume un vaso de auga para que me axudara a recuperarame e corrín para casa. Ao día seguinte, cando os meus tíos viñeron a Novara, dixeron que se levaba esa pelaxe pensarían que estaba tolo: ninguén da cidade tiña nada parecido. De todos os xeitos levábao con orgullo. Voltaría a manga para que todo o mundo notase o pequeno reloxo. Moitas veces daba corda, así que en pouco tempo rompeuse. Indo a Castrangia coñecín unhas persoas maiores que me preguntaron a hora. Para non causar unha mala impresión, mirei o reloxo agora irremediabilmente roto e dixen que me esquecera de enrolalo. - Moitas grazas -. Saudáronme e continuaron a súa viaxe.

En comparación cos meus amigos, eu era pequeno e delgado, todos estaban "desenvolvidos". Nunha carta miña nai preguntoulle a zizi se eu estaba "desenvolvido" como a miña irmá Rosa. Pero para Zizi falar destas cousas era un tabú. El non sabía que eu sabía todo sobre a vida. Rebelde coma sempre, díxenlle "non son 'señorita' porque estou desnutrida". E ela: - Que estás a dicir? Sempre te apoiamos. Unha noite estaba durmindo en Castrangia e sentínme mal. Estaba cunha suor fría. Pensando que era o final, recei, chorei e saín á escuridade a orixinar unhas gotas. E eles dixeron: "Se te levantas unha vez máis pegoche!". Quizais a Madonna de Tindari me protexeu. Volvín ao colchón de palla e quedei durmido. Ao día seguinte no laboratorio de Novara a señorita Assunta viume máis pálida do habitual. Cando a camareira lle trouxo café e leite con rebandas tostadas coma todas as mañás, tamén me ofreceu.

Capítulo oito - O voo das andoriñas

Ao pasar moito tempo en Novara, a vida parecía cambiar: quizais porque fun visitar ao avó Turi e charlei felizmente con el sen interrupcións durante tardes enteiras. Contoume moitas historias da súa vida e do difícil que fora a súa existencia. Ademais, vivindo en Novara tiven a oportunidade de presenciar os importantes acontecementos acontecidos na vila. Sobre todo, emocionáronme as grandes funcións relixiosas, as procesións, os bautizos, as confirmacións, pero máis que nada as vodas. Daquela as vodas celebrábanse pola noite, case sempre ía botar a volta cos meus amigos á igrexa de San Nicolás.

Unha noite vin saír unha noiva cun vestido branco acompañada do seu pai. Branca coma a neve, parecía unha boneca, era tan fermosa! Foi Carmelina quen casou con Filippo. Empaticei completamente e soñei despierto: "quen sabe, algún día tamén serei eu...".

Naqueles tempos tiña sensacións estrañas, había algo novo e

estraño no aire, tiña premonicións. Estaba inqueda e esperando a que acontecese un evento extraordinario. E de feito o evento non se fixo esperar. Ao redor do mediodía adoitaba pasar o carteiro. Un día de xuño escoito a súa voz berrar: "Campo, hai correo". Colleí a carta, viña de... Domodossola! A nai escribiu á súa irmá.

Abríno de súpeto ata case arrincar e lelo, alí estaba a noticia que levaba toda a vida esperando: arredor do 12 de setembro a miña nai viría a Sicilia a buscarme e levarme ao norte! A estas alturas era unha señorita, o futuro agardábame e tiña que buscar traballo. Sabendo a reacción que tería miña tía, por prudencia agochei a carta no fondo dun bote que contiña un mar de lixo: se zizì a lera, pobre de min... Ás veces o tío Micherillo, cando non estaba traballando nas aldeas, chegou á tenda de Novara. Ás veces viña con zizì e, alarmado, dicía: "A túa nai hai tempo que non escribía, algo debeu pasarlle...". Eu, pola contra, tiña medo de que chegase outra carta con algún indicio. De feito, un día chegou un, pero afortunadamente sen ningunha alusión á viaxe a Sicilia. O verán escorregouse lentamente para min, non podía esperar a que rematase aquela espera frenética. O traballo axudoume a non pensar e a pasar o tempo ata a chegada da miña nai. Para a festa da Asunción do 15 de agosto todo o pobo quixo facer gala da súa elegancia e no laboratorio sempre había moito que facer, máis do habitual: moitas damas quixeron lucir o seu vestido novo. O día 13 de agosto estaba adicado aos traballadores que podían coser a súa propia roupa.

Pedíralle a zizì que comprase o tecido para estar á altura dos meus amigos. Ela aceptou e eu escollín un tecido beis barato con deseños de nós azuis. A señorita do taller cortouna para min e pediulle a unha traballadora maior que me axudase a cosela. O día da festa tiña un vestido novo coma todos.

Tamén había algúns coñecidos que viñeron de Fantina. Un deles vira a miña famosa saia axustada. Trouxo un anaco de tea e preguntoulle a zizi: "A túa sobriña tenme que facer un vestido, é tan boa!". Tomeille as medidas. Tiña en mente un modelo que fixera a señorita Assunta para un cliente. Pedin tempo para cortalo e probalo. "Está ben, o tecido é un pouco pesado, apto para o outono. Virei ao redor do 20 de setembro".

Mentres, Carmelina, unha rapaza do laboratorio, convidou a todas as súas amigas á súa voda, celebrada un serán de setembro na igrexa da Matrix. Co permiso de zizi fun á cerimonia. Entre os convidados tamén había unha señora de Domodossola que anunciou a súa inminente saída: "Concettina, os teus días están contados en Novara. A túa nai virá buscarte pronto".

Despois dos ricos refrescos volvíñ feliz á casa. Pasaron os días e o festival de Tindari chegou o 8 de setembro, ese ano o traxecto moi longo que serpenteaba polo río non parecía para nada tan duro e infinito como a primeira vez, daba a sensación de voar. Cando volvemos a Castrangia comuniquéi a zizi que me quedaría uns días coa escusa inventada de que o laboratorio permanecería pechado ata o día 12. Aquela mañá palpitaba o corazón. Collemos uns figos para levar a un veciño e dirixímonos a Novara. A metade de camiño vin dende lonxe a miña nai baixando pola mula. Corrí cara a ela e abraceina con toda a forza que tiña nos meus braciños. Zizi comezou a berrar "Por que viñeches de súpeto? Cres que podes levar a Concettina?". "Si -contestou a nai- imos en tres días". "Non podes, hai que preparar o vestido para unha señora de Fantina". Foi outra escusa para reterme. Berrou continuamente. Tocaba impasible o ceo cun dedo. O meu único pesar tería sido xa non poder visitar ao avó Turi.

Na noite do día 14 ceamos. Zizì só abriu a boca para insultar á miña nai: "Como te atreves a quitala de min, non tes corazón, faime sufrir demasiado, xa non te considero irmá". Vin a Michelillo con bágoas por primeira vez. Baixo a súa áspera e dura casca como a madeira, evidentemente algunhas pingas de humanidade quedaran presas. Eu, pola contra, tiña frío coma o mármore e non me movía nada.

Non durmía nin un chisco pola noite, miles de pensamentos perseguíanse caóticamente na miña mente e non podía esperar a que chegase a mañá para poder marchar. A nai encargara o taxi a un cabaleiro alcumado "cauzi i lupi" (pantalóns de lobo). De madrugada levantámonos, fixemos un último retoque á maleta de cartón e despedimos os nosos tíos. Ao marchar, a miña tía saíu chorando do seu cuarto, co cabelo caído, e botouse aos pés da miña nai suplicando: "Agora voume matar e terás a morte na túa conciencia para o resto dos teus. ¡vida! Por favor, ti pídoos de xeonllos -dixo ela- Só son unha pobre muller, soa e tratada coma unha besta por un falso marido, ninguén me quere. Miña irmá, pídoche que non a quites eu, ten piedade, non tes dereito a deixarme só, ela medrou entre nós coma unha flor e agora non hai gratitude!"

Co cabelo despeinado e a cara chorreando barro, golpeou o chan, maldicindo o universo enteiro. Miña nai entendeu que a súa irmá se volveu perigosa e perdía a razón, estaba impaciente. Sen embargo, non se moveu, non se deixou conmover pola piedade, estaba xorda aos seus delirios, mirou ao lonxe e agardou o final do seu drama. Cando a miña tía se decatou de que a miña nai era inflexible, entrou precipitadamente no seu cuarto, negándonos un último adeus. De súpeto saímos, volveu á rúa maldicindo, mentres nos afastamos vímola encoller ata converterse nunha pequena bóla negra que se fundía coas

pedras. Quizais fora cruel con ela, como só poden ser os nenos, pero recordo que mentres me afastaba da súa casa protexido pola man de miña nai, cando vin que estaba a piques de desaparecer da miña vista, todo o meu rancor converteuse de súpeto en cariño e sentín un sentimento de compaixón por ela (máis tarde souben que durante uns meses choraba nas rúas coma se eu estivese morta).

Na Piazza Bertolami abríronse as portas dos taxis. Dende a fiestra saludei a todos os que vin ata o final da cidade. Durante o traxecto observei cunha punzada no corazón o panorama e o país que pouco a pouco se afastaba da miña mirada, quedamos en silencio moito tempo ata que vin o mar. A estas alturas estaba lonxe de Novara, definitivamente! Pensamentos opostos pelexaban na miña mente e non podía controlalos, entón espertei cando miña nai acariñoume, avisándome de que chegabamos. Entón ameí intensamente aquel país que tanto tempo detestaba pola triste vida que levaba. Na estación de Vigliatore houbo unha gran confusión, moitos coma nós saían cara ao norte coas súas maletas de cartón e outras bolsas.

Un vento fino veu do mar e sentín o sal aromatizando os meus beizos. Unha fermosa sensación que sentín por primeira vez. Agardamos o tren durante media hora. Para min era aire novo. A xente cantaba a popular canción "Profe, dime cal foi primeiro, a galiña ou o ovo". Todos volvían de vacacións no continente. Unha vez chegados a Messina vin con asombro os carruaxes que subían ao ferry. Era mediados de setembro e nese ceo tan azul sobre o estreito daban voltas milleiros de andoriñas. Co seu voo estaban bordando o meu soño: por fin volver vivir coa miña familia. Tentei ver a Deus no centro daquel fondo luminoso e, aínda que non o vin, deille as grazas dende o fondo da miña alma. Despois de innumerables horas baixamos en Roma para

coller, despois de máis horas de espera, o tren ata Milán, onde houbo outro cambio de tren para Domodossola. Foi un soño. Nese tren, miña nai saudou a varias persoas que coñecía. Todo o mundo preguntaba de onde era e quen era a nena que estaba con ela. Non sabían que tiña outra filla.

Observei as paisaxes: vin con asombro o Lago Maior e as illas, despois as montañas. Pregunteille canto tempo pasou ata que chegamos, sabendo que o pobo estaba nun val rodeado de montañas. Chegamos a Domodossola a última hora da mañá. O ceo era gris, as rúas tamén parecían pintadas de escura, a xente camiñaba con paso decidido mirando para o chan, ata a súa roupa era escura. Na estación esperábanos papá co meu irmán pequeno que eu vira en Sicilia dous anos antes. Bicos e apertas. Cando íamos á casa tentei descubrir o lugar que pronto se convertería na miña cidade. Conteí as fiestras das casas pero eran tan numerosas que perdín a pista dos meus cálculos. Había demasiadas fiestras, e demasiadas casas unhas encima das outras. Estaban tan altos que os meus ollos estaban perdidos no ceo.

Sentín mareo. Miles de preguntas burbullaban na miña cabeza, vindo e indo impacientes. Durante a viaxe non puideron pronunciar unha soa palabra. Logo na casa tiveron outra sorpresa cando vin ás miñas irmás, das que só recordaba por fotografías. Outra sorpresa foi a cociña coa pía, a billa e a cociña de gas (en Novara non había auga na casa e cociñamos con leña). Pola noite veunos visitar Comare Grazia coa súa filla Caterina. Incluso os veciños querían coñecerme. Á noite seguinte papá levoume ao cine. Unha das noites máis fermosas da miña vida que recordarei para sempre, ata o último día. Por fin estiven co meu pai, antes queríao como se ama a un pai ausente, agora admirábao e finalmente por primeira vez sentíame protexido

coma se fose a súa princesa. En resumo, sentía que andaba por riba das nubes, que aterrara noutro punto do universo.

Capítulo nove - A porta do ceo

Antes de marchar de Sicilia, miña nai conseguira buscarme un traballo na peletería e despois de dous días acompañoume ao traballo. Saímos da casa pola mañá cedo: emocionoume moito esta noticia.

Na entrada recibíume a señorita Tilde que me deu un gran sorriso e me colleu da man, unha muller agradable e simpática. Tilde díxome en milanés "Ola bela tusa (nena), veña, déixame presentarche ás rapazas que traballan comigo: Nella e Teresina. Teñen moita experiencia, ensinaranche a traballar. Se as hai. calquera problema -engadiu- non teñas vergoña de preguntar". Así que nun abrir e pechar de ollos atopeime co meu novo traballo.

Xa me sentía maior e para marcar este cambio na vida de Bela Tusa, chegou o seu período por primeira vez. Ela non sabía moito dese tema, pero polas historias que escoitaba aos seus amigos máis vellos de Novara, entendía que así era como un se transformaba nunha señorita. Ela entendeu que non necesitaba

ese sinal para ser muller: xa o era por todo o que aprendera, coñecera e amaba. Xa non era unha eiruga e sufrira unha metamorfose en bolboreta. Chegou de lonxe e en poucos minutos pasou dun mundo a outro. Atopouse soa e estaba moi orgullosa diso.

Mentres tanto, comezaba a familiarizarme co novo traballo. Daquela, os colares de pel eran unidos aos abrigos. As peles mollábanse cunha esponxa e finalmente craváronse nunha táboa de madeira tirando delas por todos os lados. Lembráronme cando no laboratorio de Sicilia esmaguei os cables para poñerme no fondo da roupa. Aquí tamén houbo uns golpes nos dedos. Se había un pouco de sol secábanse no xardín da rúa, polo que tiña que facer de centinela para as preciosas peles de cordeiro persa, raposo, visón e rato musqué. Mentres os coidaba gustábame ver pasar os coches e a xente. Incluso aspirei os gases de escape dos coches e intentei empaparme daquel arrecendo da cidade, tan novo e embriagador para a nena que se criou ao aire puro. A cidade pasou ante a miña mirada e ata perdín a noción do tempo. Meu pai explicoume que alí o día dividíase en horas, mentres que cando vivía en Castrangia só coñecía a saída e a posta do sol. Ás veces, mentres coidaba as peles unha señora vella do piso superior viña facerme compañía. Falaba en piemontés estrito e eu non entendín nada: "Que broma tan bonita, da ndua ti vegnat (de onde ven)? Cuma ti se ciamat (como te chamas)?".

cambio. "Ti mi capisat mia (non entendes)?".

Cando as peles estaban secas a señorita Tilde cortou a forma dos pescozos para as costureiras que as encargaban.

Pouco a pouco aprendín a poñer o acolchado de frisellina, o lazo arredor e despois o forro. Debido ás miñas capacidades comecei a recibir cartos de peto semanais e pronto me puxeron

a cumprir as marcas das pensións. Sentínme maior. No laboratorio había unha radio: disfrutaba escoitando as cancións. Daquela non eran habituais os frigoríficos pero a señorita posuía unha xeadeira que enchía con bloques de xeo proporcionados por un señor que pasaba cun carro polas rúas da vila. Beber auga tan fresca era novo para min. Unha estufa de leña barata quentaba a casa. Non tiña teléfono pero cando necesitaba chamar aos clientes mandoume á súa tía, propietaria dunha construtora con varios traballadores. Entre estes, casualmente, vin por primeira vez... Pero esta é outra historia que, se teño tempo e ganas, vos contarei máis adiante.

Na casa comía ben, pola noite saímos a visitar o centro da cidade cos seus tellados de pedra e tendas con fermosos escaparates. Os sábados ía coa miña nai ao mercado, que ocupa boa parte do centro, cando saía do traballo ao redor do mediodía. Compramos tea para facerme un abrigo. Estaba a cuadros. Inaugurei pavoneando as miñas cousas na misa de medianoite no Nadal. En definitiva, unha vida feliz.

Chegou o Entroido. Asistimos á festa de fin de ano no teatro Galletti cunha familia próxima. Era un soño ver os bailes de máscaras entre os xogos de luces fosforescentes.

O sábado seguinte, cando me erguín, algo estaba mal. Choraba porque miña nai non me dera a magnesia de San Pellegrino. Un curmán seu chegou de Martigny. Xantaba connosco. Pola tarde sentíame estraño, parecía que a miña felicidade acababa. Papá acompañou ao seu curmán ao tren, despois ceamos.

Non saímos a pasear aquela noite. O papá díxolle á mamá: "Vou visitar aos meus amigos ao bar". Ao redor das 22.00 volveu á casa xemindo e jadeando coa cara pálida, petrificado por unha forte punzada no peito. "Teresa, faime unha manzanilla". Mentres o pai estaba boqueando na cama, corrín cunha tía para chamar

a un médico a 50 metros. El veu inmediatamente, pero mentres tanto o meu pai deixara de vivir. Máis tarde soubemos que a aorta rebentara. De todos os xeitos non habería nada que facer, papá entrou pola porta do ceo e voou para o ceo. Era o 17 de febreiro de 1951. Toda a noite quedei cos ollos postos no corpo indefenso de meu pai. A miña cabeza daba voltas, unha mestura de enxaqueca e mareo que case me afastaba daquel cuarto onde todos os obxectos se convertían en odiosos por ser testemuñas dunha morte inxusta. Nunca deixei de pensar no meu pai e no cruel destino que me agardaba en Domodossola, as bágoas xa non podían saír dos meus ollos porque se secaron de chorar. Aquel Deus que imaxinara na miña partida na luz deslumbrante sobre o estreito de Messina, onde se escondera? Por que nos abandonara? Por que me enganou tanto? Por que agora que atopei o meu pai foi quitado de min para sempre? Cal era o sentido desta traxedia? Agora que Deus aquí en Domodossola parecía diferente, distante, esquivo, parecía feito de tebras, esquivo e impalpable, amargo, un Deus no que xa non sabía se volver confiar ou ignorar o resto dos meus días. Durante noites e noites quedei en silencio, vixiando cos ollos tensos na escuridade, case esperando que coa chegada do día todo volvесе como antes. Naqueles días angustiados, coa miña familia ao bordo dun precipicio, entendín que o ceo non era lugar para as nenas.

Unha desas noites, a primeira hora da mañá derrubeime e despois dun sono atormentado mergulleime nun doce soño: atopeime no lago, entón apareceume meu pai cos ollos e a cara mergullados nunha luz celestial. Agora o seu rostro xa non sufría e estaba de novo fermoso. Sorriume doce, colleume a man, abrazoume e comezou a falar-me. "Meu fillo -dixo- o que quero dicirche agora é o meu amor, todo o ben que quero para ti. As

circunstancias fixeron que non nos coñezamos. Lamento non terte visto medrar..." .

Ás veces penso nese soño e na miña última viaxe, penso en cando me chamará o Señor, gústame imaxinar que cando atravesese a porta do ceo estará agardando por min o meu pai, vestido como aquel serán que me levou ao cine: con el temos moitas cousas que contarnos, hai que retomar para sempre aquela conversa interrompida naquela fría noite de febreiro. Sería o mellor xeito, creo, de comezar a miña última viaxe.

A nai quedou desesperada con catro fillos e sen pensión porque o pai era un simple zapateiro. Todo o frío e toda a dor do mundo descenderan sobre a nosa pobre familia emigrante.

Lonxe da nosa terra, lonxe da vida, eramos grans de area arrastrados polo vento do deserto.

Miña nai perdera a ela mesma e toda a súa alma. Ela converteuse nunha cuncha baleira. O seu corpo estaba contraído coma un anaco de madeira, non paraba de perder peso e a súa mirada perdida, nun rostro pálido e inexpresivo, permanecía fixa durante minutos enteiros cara a un punto afastado, cara á tumba do seu pai. Ela converteuse como unha pantasma posuída pola imposibilidade de esquecer. Sentín o momento no que ela caería e afundiríase nunha desesperación sen saída. Tentei sacudila, falei con ela tratando de animala. Incrivelmente, os papeis foran totalmente invertidos: era a filla quen consolaba á súa nai, contándolle historias para preparala para a vida sen o seu marido e axudala a esquecer. Eu, a filla maior, aínda non tiña 15 anos.

Despois de cear volvín traballar ao peleteiro para gañar uns céntimos máis. Eu era o que intentaba manter viva a chama da esperanza. Pero ao final miña nai, non sei como, quizais coa forza da desesperación, entre un berro e outro levou o mundo

enteiro sobre os seus ombreiros e pouco a pouco volveu ser costureira, cosendo unhas saias e batas.

Capítulo décimo - A bela tusa

En maio do mesmo ano o meu irmán pequeno enfermou de sarampelo e eu tamén o collín, non tendo contado de pequeno. Mentres estaba na cama oín a miña nai abrir a porta. Alguén tocara o timbre. Entón escoitei as voces de zizì e Michelillo. Estaba preocupado: antes nunca me levaran a Domodossola a ver os meus pais e agora xa apareceran. Estiveron aproximadamente unha semana, despois marcharon un pouco decepcionados porque esperaban que eu volvесе con eles a Sicilia. En novembro chegou unha carta bordada en negro. A nai estaba alarmada e lle tremía a man cando a abriu. Vina chorar: zizì anunciou a morte do avó Turi. Atopárono morto no campo de Bordonaro o 8 de novembro. Tiña 87 anos. Ao ano seguinte houbo outra desilusión aínda maior, cando por casualidade as investigacións levaron á causa da morte por asfixia cun pano na gorxa, atopada durante a exhumación. O crime foi cometido por unha muller xunto co seu irmán, veciños do campo, para

roubarlle a pensión de 11.000 liras. Despois, ela cumpriu 24 anos de prisión e el cumpriu 12 anos por complicidade.

Seguín estando triste. Con poucos cartos non podíamos pasar con 5 persoas. A señorita Tilde recomendoume que tome un despedimento falso para poder rexistrarme na oficina de emprego. Moitas veces ía comprobar se había traballo, pero había pouca esperanza. En abril do 53 souben que contrataran unhas mozas nunha fábrica. Non o necesitaban, os seus pais xa tiñan traballo. Así que fun á oficina a protestar: necesitaba traballar máis que os demais. En maio por fin entrei nunha fábrica onde producían gomas elásticas, cordóns de zapatos, cintas e tubulares para cables eléctricos. Traballo duro con quendas semanais 6-13 e 13-21. Nos intervalos ía tamén ao peleteiro para complementar o meu soldo e darlle relevo á miña nai.

Chegou agosto. Para as vacacións, Comare Grazia tivo que ir a Sicilia para visitar a súa nai de idade avanzada. Tamén decidín marchar coa miña filla Caterina. Saímos en tren cara a Milán e despois cara a Roma, onde chegamos pola noite. Tivemos que esperar unhas horas para o tren a Sicilia.

Na estación atopamos uns veciños, entre eles un actor anano de Novara, Salvatore Furnari, e un soldado do que non lembro o

nome. Mentres a señora Grazia descansaba nun banco, Caterina e eu fomos convidados a dar un paseo. Leváronnos a Piazza Esedra a comer mottarello. Parecía que comezaba a cobrar vida de novo.

Cando chegou o tren xa ateigado, a señora Grazia apresurouse a subir con dúas maletas. O tren non parara completamente e ela caeu plana sobre as vías. Caterina, eu e toda a multitude berramos ao Pai Eterno mentres a sacábamos chea de contusións pero milagrosamente viva. Ela negouse a ser levada ao hospital. Despois dunha hora saíu o tren. Antes do mediodía chegamos á estación Terme Vigliatore onde collemos o autobús que nos levou a Novara Sicilia, hóspedes de zizi e Micherillo.

Recibíronnos como convidados de honra. Esa noite estivemos os tres na cama, Caterina e eu non durmimos nin un ollo. A señora Grazia estaba chea de dor. Esa mesma noite houbo unha sorpresa: uns mozos deronnos unha serenata coa guitarra e o violín, pero o tío Micherillo, molesto, fíxoos fuxir.

A nai de Caterina pasaba case todo o tempo na cama. Saíu só dúas veces en dez días para visitar a súa vella nai. Pola tarde fun visitar aos meus compañeiros e amigos do laboratorio. Un día tamén vin a unha compañeira de escola que veu abrazarme. Levaba unha bicicleta da man e pedinlle que me levase a dar unha volta. Daquela, Novara nunca vira unha moza en bicicleta. En canto se decatou, zizi reprochoume: "Vaste a ser curuxa, nunca imaxinaría tales cousas".

De volta en Domodossola, a señora Grazia estaba loitando por recuperarse. Despois desa caída, a dor da artrose tomou o relevo. Só se volveu valente cando ía coa súa familia a algunha festa, á que tamén me invitaban.

Volvín traballar á fábrica e ao peleteiro, pero necesitaba novas experiencias. Un día, de visita á parroquia de San Gervasio e

Protasio, achegouse a min don Giuseppe Benetti para facerme unhas preguntas. Confíei nel todas as miñas penas. Animábame e díxome: "Ven ao oratorio o domingo pola tarde. Alí atoparedes á presidenta da Acción Católica, Signorina Germana, que vos presentará ás rapazas e vos dará moitos bos consellos". Enseguida atopeime a gusto: cun pouco de timidez empecei a facer amigos. Tiña medo de non saber falar pero coa axuda de Deus superei as primeiras dificultades. Leo de boa gana o xornal da asociación admirando a fundadora Armida Barelli: grazas a ela a miña vida mellorara. Cando a quenda da fábrica o permitiu, fun ás 7 á misa da mañá, onde coñecín a don Benetti, que consideraba o meu director espiritual. O domingo ofrecínme pasar unha hora no posto da boa prensa diante da igrexa. Despois convidáronme a formar parte do consello de ACLI. Con todos eses compromisos sentínme importante e cumprido.

Os meus compañeiros da fábrica considerábanme fanático, pero non me sentía incómodo, de feito rezaba por eles e volvín chamalos cando falaban vulgarmente nos vestiarios antes de comezar a quenda.

Capítulo once - Cara de porcelana

Un domingo de verán o presidente da Acción Católica Alemá organizou unha viaxe á montaña. Cos poucos cartos que quedaban puiden pagar o custo da viaxe. Chegamos en autobús a Goglio, despois en teleférico ata Alpe Devero e despois a pé cara a Crampio. Contemplei a beleza das montañas cubertas de flores: rododendros, ranúnculos, orquídeas silvestres. Arandeiras para deleitarse. Cabanas con tellados de pedra e ventás de madeira de cuxas fiestras colgaban xeranios vermellos e rosas brillantes. Pregunteille a Germana onde remataba o camiño. "Cando esteamos cansados pararemos a comer para levar". Ao redor das 13.00 paramos a beber a auga clara que brota dunha rocha cara ao val. Despois de comer, rezar e cantar partimos para a viaxe de volta. Temblaba de ledicia: nunca pasara un día tan fermoso. Na casa conteille todo a miña nai e vin sorrir.

De cando en vez recibía correos dun amigo de Novara Sicilia: pedíalle buscar traballo en Domodossola para que nos reunimos. Estaba moi confuso pero feliz de que alguén estivese namorado de min. Tamén había un neno de Domodossola, pero non me gustaba: pola mañá bebía un trago de grappa e sempre tiña as meixelas vermellas.

As meditacións matinais mostráronme o camiño do convento, pero ao mesmo tempo gustábanme os nenos e a idea de formar unha familia. Encomendame á vontade de Deus. Pasaba os domingos pola tarde no oratorio planificando os compromisos semanais do Catecismo cos meus amigos. Algúns domingos iamos aos oratorios dos pobos limítrofes. A viaxe en autobús molestoume, pero a coraxe superou algún pequeno sufrimento.

O 1 de maio de 1954, a ACLI e o oratorio organizaron unha viaxe: unha romaría ao Santuario da Madonna di Oropa pola mañá e unha concentración do Honorable Pastore en Biella pola tarde. Fun dos primeiros en apuntarme xunto cunha amiga miña e o seu mozo Pierino. Saíron 2 autobuses cheos de mozos. Entre eles un rapaz loiro tímido que xa vira nalgún lado. Era el: o traballador da construtora onde fun chamar aos clientes do peleteiro. Pierino presentoume: era o seu curmán. Durante o día nunca deixou a súa mirada sobre min. Cando cheguei á casa díxenlle a miña nai. Á noite seguinte vinno debaixo do pequeno balcón da habitación situada no primeiro andar. "Mamá, mamá, ven a ver: aí está o rapaz que coñecín en Biella". E ela cun medio sorriso: "É obvio que che cortexa". Á noite seguinte, saíndo cun veciño, atopeino diante miña. Ela tímidamente preguntou se podía vir connosco. Un pouco de incerteza aceptei. Rompemos o xeo falando sobre isto e aquilo. Unha vez rematada a quenda da tarde na fábrica acompañoume a casa. Unha noite leveino para presentarlle á súa nai, que o recibiu moi ben. No seu tempo libre asistía á oratoria. Despois separáronse nenos e nenas, só ao final da reunión se puideron atopar. Tamén asistimos ás reunións de ACLI.

Miña nai, a pesar de vir de Sicilia, onde dous rapaces que se querían non podían saír sós, deunos confianza e comezamos unha viaxe tranquila. Giuse contoume que coñecera a meu pai:

para gañar uns cartos, xa que eran 4 fillos e só traballaba o pai, de rapaz facía uns recados aos financeiros do cuartel a poucos pasos da súa casa. Ás veces traíalle os zapatos ao meu pai para que os reparase. Escoitei con pracer.

Díxome outra cousa: cando o 16 de setembro de 1950 pasei por Roma para chegar a Domodossola atopámonos virtualmente. Giuse, como aínda lle chamo, chegara en bicicleta polo Ano Santo. Unha viaxe aventureira: saíu de Domodossola xunto cun crego do val que pedaleaba rapidamente con botas de montaña. Era case imposible seguilo. Só parou cando viu algunha horta para tomar unha ensalada. A metade do traxecto Giuse quedou soa. Polo camiño atopou un vendedor ambulante cunha bicicleta vella cargada de lixo para vender. Fixéronse compañía ata Roma.

Chegou agosto. A fábrica pechaba por vacacións e decidín ir visitar a miña irmá Rosa que estaba convalescente nos montes do lago Mergozzo. Pedinlle ás monxas que dirixían a casa que se quedaran uns días. Acababa de mencionarlle esta idea a Giuse. Había outras nenas de vacacións na casa. Entre eles está a sobriña esteticista dunha monxa. Na mañá do día 15, festa da Asunción, chamounos á súa habitación despois da misa para practicar. Encheunos a cara con cremas variadas, máscara de pestañas e batons: parecíamos estatuas de cera. No xantar a monxa tía volveu chamar á súa sobriña: non tiña sentido que nos tratara así.

Pola tarde, mirando o lago dende a fiestra, vin xurdir a Giuse. Non quería que me viran con esa cara de porcelana. Ao verme na porta case non me recoñeceu. Pedin desculpas, explicando que fora un experimento e que as outras rapazas tamén se transformaran. Pola tarde paseamos polo xardín da casa. Contra a noite saudome: "Vémonos pronto, en Domodossola, pero coa

cara tan limpa e fresca coma antes".

Capítulo doce - Violette

Unha vez rematadas as dúas semanas de vacacións, volví a traballar na fábrica na quenda de 13 a 21. Mentres enfiaba bobinas no fuso das máquinas pensei en Giuse, pero ao mesmo tempo non o fixen. ten moitas ganas de velo. Ás 21.00 horas soou a serea e o meu corazón comezou a latexar rápido. Despois de estampar a carpeta, á saída do cancelo vin unha bicicleta na penumbra. Era realmente el: veu cara a min, miroume tímidamente a cara e díxome: "gústame tan sinxelo". Fíxome sentar no tubo da bicicleta e levoume a casa. Intercambiamos un sinxelo saúdo de boa noite. Isto ocorreu case todos os días. Os domingos pola tarde demos uns paseos en bicicleta polas aldeas próximas. Un día levoume á súa casa para presentarme ao meu pai e a miña nai, dúas irmás e un irmán. Pouco a pouco tamén me presentou aos seus tíos e curmáns como un amigo.

Cando a miña nai nos viu dende o balcón fíxonos subir á casa. Mentres ela adoraba aquel rapaz, eu estaba moi indeciso. O 8 de decembro, día da Inmaculada Concepción, día do meu nome, soou o timbre. Foi a florista, quen me entregou un ramo de caraveis vermellos. "Mamá, Giuse envioume os seus mellores

desexos!". Que decepción cando abrín a nota: non era el, senón un rapaz de 14 anos que coñecín por casualidade. Decía "Quérote" coa sinatura. Quizais pensou que eu tiña a súa idade.

Na Noiteboa presentouse Giuse cun gran vaso de cores cheo de bombóns e unha tarxeta de felicitación. Deille as grazas e fomos xuntos á misa de media noite. Ao regresar a casa díxome: "Mañá teño que ir coa miña familia a xantar cos meus parentes. Vémonos de novo o día do Nadal". Na mañá do día 26 díxenlle á miña nai "xa non saio con ese rapaz, devólvolle o xarrón, non quero compromisos". E ela cunha mirada severa: "Estás tola, puideras facelo se non comeras xa os chocolates".

Nos días seguintes veu Giuse como sempre a buscarme do traballo. No tramo da estrada a pé ou no tubo da bicicleta case non lle falei. O día de Aninovo de 1955 fun a misa. El tamén estivo alí e ao final acompañoume a casa. Na porta díxome: "¿Podo saber o que tes en mente para facerme sufrir así?", e unha bágoa escapou dos seus ollos. Aquela gota rompeu o lombo do camelo e deille un sorriso. Deume un bico e díxome: "Esta tarde pasarei a buscarte para ir ás vésperas ao monte Calvario. Despois das vésperas proxectarase unha película no club ACLI". Aceptei e despedímonos. Denuncieino na casa e miña nai dixo alegremente: "Non volverías atopar un bo rapaz así".

Ás 14.00 horas saímos cara ao Calvario pola vía mula coas capelas do Vía Crucis. Unha vez chegados ao Santuario cantamos vésperas e despois da bendición fomos ao club. Non recordo o título da película, pero era moi aburrido, así que propuxín volver á cidade ao cine Catena, onde conseguimos gozar dunha película mellor, chamada "Violette".

En abril, viaxando co tren polo val de Vigizzo e os Centovalli, fomos cos seus pais ao festival de carrozas de flores en Locarno.

Coñecemos ao padriño de Giuse, quen me presentou como "noiva". Meteu as mans nos petos e sacou da carteira 10 francos suízos, deullos a Giuse e díxolle "Ben feito, cando te casas?". Mirámonos, nunca faláramos diso.

Nos días seguintes comezamos a entreter a idea do matrimonio. Incluso falamos diso na casa. Mamá estaba contenta pero ao mesmo tempo había poucas posibilidades económicas. Pouco a pouco compramos unhas sabas e algo de roupa interior. Non tiñamos necesidades particulares. Fomos buscar un apartamento pequeno e modesto. Atopámolo no antigo barrio de Motta e polo tanto fixamos o día da voda: o luns 19 de setembro. Fun coa miña nai á tenda de tecidos Panzarasa para mercar o encaixe do vestido de noiva e leveino á señora Tilde, a peleteira, que sempre mo prometera facer con cariño.

No concello a miña nai tivo que asinar os bans de matrimonio porque aínda era menor de idade. Os pais de Giuse tamén estaban contentos. Na parroquia monseñor Pellanda díxonos fermosas palabras de ánimo: "Sede sempre modestos con moita fe para afrontar as alegrías e as penas que a vida nos reserva. Deixareiche atopar o corredor vermello pola nave".

Tivemos que preparar a lista de familiares e amigos aos que se lles entregaría como de costume os favores. Moi poucos convidados. A nai de Giuse dixo "dous por familia". Pouco a pouco chegamos ás 35 persoas. As testemuñas foron escollidas: o tío de Giuse Carmelo e para min Pierino, o artífice do noso encontro. Unha semana antes da voda o oratorio masculino que dirixe don Giuseppe Briacca preparounos unha festa. O mestre Furiga pintou no encerado un cadro de saúdos e elaborou un pergamiño coa lista de amigos. Tamén había unha mesa cuberta de pastelería e bebidas. Nunca houbera unha festa así no oratorio. A colexiata dos Santos Gervasio e Protasio estaba a ser

reformada e o pavimento estaba cheo de cascallos e pedras, pero algunhas mulleres voluntarias fixeron todo o posible por limpala en homenaxe a Giuseppe e Concetta.

O 16 de setembro chegaron Zizì e Micherillo, movidos porque Concettina ía casar e tivo que acompañala ata o altar, ocupando o lugar do seu pai que xa non estaba.

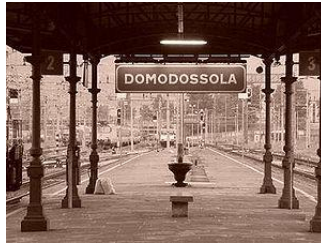
Mentres, chegaron uns pequenos agasallos: unha cafeteira, un molinillo de café, vasos de rosolio, xogos de pratos e cubertos dos familiares e amigos que recibiran o favor, un utensilio de cociña de Pierino e os seus tíos. A Acción Católica das Mulleres agasallounos cun cadro de cabeceira coa Sagrada Familia, o axudante Don Benetti un marabilloso florero verde con adornos de prata.

A noite anterior foi longa. Pensei na miña nai que quedou con tres fillos pequenos e con poucos recursos. "Ti tes pouca fe, a escola de oratoria non che ensinou que sempre hai Providencia na vida?", dixeran para min. O luns 19 levanteime ás sete. Chegou a señora Tilde co vestido de encaixe. Vestíume e axustou o veo que mercara en Milán. Ás 9 da mañá chegou o taxi para levarme á igrexa. Estaba confuso, atopei un mar de xente mirándome. Giuse xa estaba no altar esperándome co ramo de flores de laranxa, acompañado da súa irmá Rosa porque a nai Olimpia estaría moi emocionada de que o primeiro fillo casase. Xunteime a el acompañado do tío Micherillo no corredor vermello.

Comezou a misa. Tamén se emocionou monseñor Pellanda. Lembro unha homilía alentadora, a bendición dos aneis, a promesa de fidelidade vitalicia e, ao remate da cerimonia, as sinaturas. Á saída a nai de Pierino, que tamén se convertera na miña tía naquel momento, colocou no meu peito o distintivo das mulleres de Acción Católica.

Capítulo trece - Nova vida

Unha vez rematada a celebración na igrexa, seguiu un avituallamento no bar Grandazzi de via Castellazzo. Entre un bico e outro cos convidados tomamos un aperitivo con pizza e pastelería. Un saúdo e un bico especial aos sogros Olimpia e Armando que foran con mamá buscar a maleta, para logo acudir á estación para coller o tren das 12.15 para a súa lúa de mel.

Mamá choraba cos ollos. Entramos no compartimento. O xefe de estación anunciou a saída co asubío mentres Giuse e eu asomabamos pola fiestra para despedirnos. Comezou a aventura das nosas vidas.

Unha vez chegados a Florencia dirixímonos cara ao hotel indicado pola señora Tilde, a peleteira. Na entrada de luxo recibíunos música, despois o mordomo levounos á habitación do terceiro andar. Para nós todo era novo, incluso durmir nunha cama de matrimonio.

O primeiro día visitamos a cidade, o segundo fomos á Piazzale Michelangelo onde se podía admirar toda Florencia. Fixemos algunhas fotografías: a cámara de Giuse podía sacar oito fotos en branco e negro cun rolo de película.

O terceiro día saída para Roma. O hotel era máis modesto porque os cartos aforrados cos sacrificios tiñan que ser

suficientes. Paramos un par de días para visitar as catro basílicas que Giuse vira no Ano Santo e a Fontana de Trevi. Tamén volvemos á fonte da Esedra, a da famosa noite do 53 na que a señora Grazia caeu baixo o tren.

Chegou o momento de partir para Sicilia. Despois dunha longa viaxe o tren chegou a Calabria e finalmente Sicilia puido verse dende Villa San Giovanni. Giuse saboreou eses momentos: cargando o tren no ferry, a Madonnina no alto, na entrada do porto de Messina.

Na estación agardábanos o tío Carmelo, irmán da nai, coa súa muller Gaetana e as fillas Rosetta e Antonietta.

Recibíronnos coma dous príncipes. Estivemos dous días visitando Messina: o reloxo da catedral que eu vira de neno, a Madonna di Montalto e outras prazas moi fermosas.

Naquela casa só había un defecto: á hora de cear os tíos e os primos disfrazábanse e en vez de sentarse á mesa dicían: "Imos dar un paseo pola beira do mar". Giuse e mais eu saímos resignados con picoteo. Ao redor das once da noite volvemos a casa e a tía comezou a cociñar. Unha noite meteu os caracois nas súas cunchas na salsa, pero o que conta é o cariño, non os hábitos.

O terceiro día acompañáronnos ata o tren cunhas bágoas. O tío Micherillo estivo na estación de Terme Vigliatore co taxista para chegar a Novara. Zizì, a tía Maricchia e a tía Peppina agardábannos na aldea. Realmente parecía coma se chegasen os príncipes de Domodossola.

Ao día seguinte fomos a Badiavecchia para visitar a nosa avoa paterna Concetta e os tíos, irmás e irmáns de papá. Na praciña do estanco da miña avoa reuníronse moitos habitantes do caserío que me coñecían de neno, que chamaban a outros: "Concettina chegou co seu home!"

Bicos, apertas, caras vermellas. Pareceume un soño. Pasaron exactamente cinco anos desde que deixei o país.

Dous días despois acompañounos o taxista "Cauzi i Lupu" ata Taormina. Ao mediodía levounos ao restaurante, onde nos serviron con luvas brancas. Giuse e mais eu mirámonos para dicir: "¿Teremos cartos suficientes?". Despois de visitar Taormina e despois Castelmola baixo unha chuvia, cara á noite volvemos a Novara, cansos pero satisfeitos.

Ao día seguinte xa era hora de regresar a Domodossola. Os compromisos dunha nova vida agardábannos.

Capítulo catorce - Os nosos primeiros niños

Aínda que xa emprendera a viaxe a Domodossola nos anos 50 e 53, era coma se me marchara por primeira vez: dirixíame a unha nova vida de parella.

Unha vez rematado de embarcar no ferry subimos á terraza para ver como a Madonnina do porto e a Sicilia se afastaban pouco a pouco.

Cunha bágoa volvemos ao carro, sentados nos bancos de madeira. Daquela non había liteiras.

Cando chegou a noite comezamos a durmir co pescozo colgando. De cando en vez levantámonos para mirar pola fiestra. Nas estacións importantes o xefe de estación anunciaba o nome da cidade en voz alta. En Nápoles había "guaglioni" vendendo pizzas nas beirarrúas. Astutamente conseguiron o diñeiro dos viaxeiros primeiro, despois marchou o tren e quedaron con cartos e pizza.

Pouco a pouco achegámonos a Milán. No tren a Domodossola sentín de novo a emoción que vivira por primeira vez 5 anos antes: o lago Maior, as montañas de Ossola, os tellados de pedra. Esta vez xunto co meu marido Giuse. Ao redor do mediodía chegamos ao noso destino.

Agardaban por nós a nai e o pai de Giuse Armando. Era unha festa: se puideran facer soar as campás.

Un xantar rápido coa nai Olimpia e despois na nosa nova gardería do barrio de Motta para descansar. Ao día seguinte retomei o meu traballo na fábrica e Giuse volveu á obra.

Os meus pensamentos foron para a miña nai pola miña falta de apoio, pero o meu director espiritual don Benetti animoume a rezar, asegurándome que moita xente a quería. Ás veces, Giuse e máis eu iamos á súa casa para xantar, e ela gustou. Mentres

tanto, unha das miñas irmás atopara un traballo aportando novos apoios á familia.

Pouco despois anunciamos á mamá, á mamá Olimpia e ó papá Armando que se converterían en avós en xullo.

Comezaba a sentir molestias durante o embarazo, pero o traballo estaba chamando. Daquela os traballadores non estaban protexidos como agora. Giuse conseguiu atopar un traballo mellor que na obra ao aire libre: unha pequena fábrica que fabricaba artigos de madeira como tapóns de barril, ferramentas para desenredar madeixas de la e tamén "paungi" (trompos de madeira). No quinto mes comezamos a visitar as tendas buscando un carriño para o futuro recién nacido. O ancho era sempre maior que a porta de entrada e tivemos que decidir mudar de casa.

Daquela non había axencias, ías e preguntabas aquí e alí. A providencia fíxonos atopar un piso no segundo andar dunha casa de via Scapaccino, xusto preto do taller do peleteiro.

En pouco tempo organizamos a mudanza. Xa non estabamos no centro da cidade, pero tampouco lonxe, máis preto do meu lugar de traballo.

O aluguer mensual era de 8.000 liras, moito para os nosos escasos salarios, pero o piso era acolledor e luminoso. No patio tamén podíamos ter un par de metros cadrados de terreo onde cultivar herbas aromáticas e flores, a miña paixón.

Unha vez recibidas as chaves limpamos as habitacións e vestimos as fiestras con fermosas cortinas con cenefas e cortinas de encaixe na cociña. Unha vez completada a mudanza, a vida continuou como normal. A miña barriga facíase cada vez máis perceptible. Un día unha compañeira preguntoume cando estaría na casa pola baixa de maternidade e aconselloume ir ao xinecólogo. Así que fixen a cita por privado. O doutor case me

riña por ter agardado demasiado: "Pasado o sexto mes non podes traballar e xa estás no sétimo: arriscácheste". Ao día seguinte entreguei o documento na oficina e ata o empregado dixo que era inxenuo.

Mentres tanto preparaba a layette tecendo xerseis, camisas, zapatos e cueiros feitos con sabas vellas que me proporcionou miña nai.

Tamén fomos mercar o carriño, que tiña preparado con sabas bordadas por min en cores neutras, sen saber se era neno ou nena. Por fin, na noite do 2 de xullo, rompeume a auga e coas maletas xa feitas marchamos a pé ao hospital. O xinecólogo que me examinou díxolle a Giuse que podía ir á casa. O traballo acababa de comezar e tardou unhas 20 horas. Ao día seguinte volveu á maternidade mentres eu aínda estaba esperando na sala de partos.

Nun momento dado naceu un neno e a enfermeira foi contarlle ao pai do bebé, que case se sentía enfermo de emoción. Despois dunha hora puido abrazar ao noso primeiro fillo, chamado Armando como o seu avó. Despois dunhas horas, tamén se informou a avós, tíos e curmáns. Parecía que era o primeiro bebé do mundo.

Capítulo quince - Grazas a Deus...

As enfermeiras da maternidade trouxeron esta criatura de carne e óso á miña cama unhas horas despois do nacemento. Puxéronme no peito. Aparte do boneco de trapo que me fixera zizì de neno.

A estancia hospitalaria entón foi dunha semana. Antes de volver a casa fomos á igrexa do hospital para a "purificación", unha bendición do cura.

Na sala estaba todo listo para volver a casa, pero a miña cabeza comezaba a darlle voltas. A matrona púxome a febre: 39. A miña boneca e mais eu tivemos que quedar outros dous días. Por fin o xoves 12, case curados, volvemos a casa. O domingo 15 Armando foi levado na nova cadeira de rodas á pía bautismal co seu pai Giuseppe, a súa amiga Mariuccia como madriña e o seu padriño Basilio, amigo da oratoria. Non tiven a alegría de asistir ao acto porque os maiores por superstición aconselláronnos que nos quedamos na casa. Contentime con preparar un pequeno refresco.

A vida como trío era diferente pero fíxome bastante ben. Tiña moito leite, o bebé estaba medrando e levábao todas as semanas á gardería para facerlle revisións.

Por desgraza, ao cabo de dous meses volvíñ traballar á fábrica. Daquela non había garderías. As avoas acordaran coidalo durante unha semana cada unha.

Cando eu traballaba na quenda das seis, Giuse vendíao antes de ir traballar e levábao ao seu destino. No inconsciente sufría este neno e eu choraba xunto con el.

Por desgraza non puiden deixar o traballo. Pouco a pouco, con fe, seguimos a viaxe en tríos: as primeiras comidas, os primeiros pasos foron cousas marabillosas. O primeiro día do xardín de

infancia Giuse atopou por fin un traballo mellor remunerado. Durante un par de anos foi conserxe de primaria, logo foi chamado ao Concello para ocupar o posto de conciliador.

Isto creou a oportunidade de deixar o meu traballo na fábrica e dedicarme ao neno mentres esperaba darlle un irmán pequeno. O 17 de agosto de 1962 quedamos encantados co nacemento do noso segundo fillo. Luciano era de pel clara e de cabelo louro, o contrario de Armando. Un conto de fadas. O domingo 26 foi bautizado co seu pai Giuse, a súa curmá madriña Mariuccia e o seu padriño Antonio, irmán de Giuse. Esta vez tamén tiven que quedar na casa. Unha vez rematada a miña baixa por maternidade, deixei o meu traballo para dedicarme aos meus dous fermosos fillos.

O 1 de outubro de 1962, Armando comezou o primeiro curso co seu mandil azul e a mochila ao ombreiro. Confiámosllo cunhas bágoas ao mestre Leopardi.

Nese mesmo período, o alcalde de Domodossola convocou a Giuse e ofreceulle aloxamento no segundo andar do edificio da cidade, que quedou vacante cando se xubilou o mensaxeiro municipal. En poucos días organizamos a mudanza. Tiñamos todas as comodidades no centro. Pola noite, unha vez pechada a porta grande, fomos os gobernantes da cidade. Puidemos contemplar comodamente as manifestacións dende o balcón da Alcaldía. Dende os nosos escaparates puidemos ver parte do mercado cunha tradición centenaria.

Mentres tanto, Luciano daba os seus primeiros pasos: converteuse na mascota dos empregados do concello.

Para complementar o salario de Giuse quería inventar un traballo. Comecei a vestir fiestras, camas e almofadas para os amigos. Correu a voz e así me convertín na "dama da cortina". No seu tempo libre, Giuse aprendeu a preparar a montaxe das

liñas e, grazas a Deus, puidemos gozar dunha vida máis cómoda.

O 1 de outubro de 1968, Luciano tamén comezou a escola coa mestra Luisa Cerri.

O tempo pasou rapidamente. No verán fomos de vacacións por Italia coa tenda de acampada. Ás veces ata Sicilia, ata a miña cidade natal.

En xullo do 73 estivemos de acampada no Val d'Aosta e comecei a ter os primeiros síntomas do embarazo. O 16 de febreiro de 1974 chegou a irmá pequena Daniela para Armando, que tiña case dezoito anos, e Luciano, que tiña doce. Era a época do entroido e á xente que miraba o lazo rosa da porta do Concello pensaba que era unha broma. O párroco recomendounos celebrar o Bautismo na noite de Pascua, coa nosa amiga Gianna como madriña e o noso tío Benito como padriño.

Á marxe das supersticións, nesta ocasión tamén participei no acto da noite do 13 de abril. Ao día seguinte había cen invitados na recepción do oratorio.

Daniela tamén creceu e xa somos maiores. Os nosos tres fillos déronnos 7 netos: Stefano, Virginia, Greta, Lorenzo, Rebecca, Letizia e Matteo.

A historia está rematando. O 19 de setembro de 2015 Giuse e mais eu celebramos 60 anos xuntos.

Agradecemos a Deus, a Nosa Señora e a todos os que nos amaron.

La Mazza Concetta Maglio, nada en Novara di Sicilia o 18 de abril de 1936.

Índice

1. A casa do pai	7
2. Fóra deste mundo	14
3. Xogos na area	25
4. O aceite, as teas de araña e o mal de ollo	35
5. Os mouchos	41
6. Vossia perdóame (A luz das estrelas)	47
7. Emilia	54
8. O voo das andoriñas	59
9. A porta do ceo	66
10. A bela tusa	72
11. Cara de porcelana	76
12. Violetas	80
13. Nova vida	85
14. Os nosos primeiros niños	88
15. Agradecemos a Deus...	91

